

RETURADRESSE
Det praktisk-teologiske seminar
Postboks 1075 Blindern
0316 Oslo

NYTT NORSK KIRKE BLAD

KJØR DEBATT!

Dette er en oppfordring til alle om å delta i NNKs debattforum slik at det mangfoldige spekteret av tro og meninger blir synliggjort. Alle innlegg vil bli redaksjonelt behandlet før en evt. publisering. De to neste dødlinjene er 17. juni og 19. august. Max lengde: 8000 anslag. Send til: nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no

3. SØNDAG ETTER PINSEN - 9. SØNDAG ETTER PINSE

4

2011

HEFTE FIRE ÅRGANG TRETTINI

INNHOOLD

LEDER:	
Kirka og innvandringen	3
<i>Sven Thore Kloster</i>	
ARTIKLER:	
Dette vil vi	5
<i>Flerkulturelt kirkelig nettverk</i>	
GUDSTJENESTEFORBEREDELSE:	
3. søndag etter pinse	12
<i>Elisabeth Tveito Johnsen</i>	
4. søndag etter pinse	16
<i>Bettina Eckbo</i>	
5. søndag etter pinse	18
<i>Steinar Eraker</i>	
6. søndag etter pinse (Aposteldagen)	21
<i>Nils Jøran Riedl</i>	
Olsok	24
<i>Andreas Hilmo Grandy-Teig</i>	
7. søndag etter pinse	27
<i>Eystein Alexander Elde</i>	
8. søndag etter pinse	29
<i>Bjarne Kjeldsen</i>	
9. søndag etter pinse	32
<i>Roger Jensen</i>	
DEBATT:	
Høringsuttalelse til Kirkeforliket	35
<i>Det praktisk-teologiske seminar</i>	
Haltende kirkedemokrati	43
<i>Heinke Foertsch</i>	
Preken med eller uten manus.....	45
<i>Gunnfried Ljones Øierud</i>	
SPØR NØTTE:	
Sommervikar for første gang.....	49
<i>Rolv Nøtvik Jakobsen</i>	

Nytt norsk kirkeblad blir utgitt av
Det praktisk-teologiske seminar

Redaksjon

Andreas Hilmo Grandy-Teig, Steinar
Ims, Sven Thore Kloster og Kjersti
Håland

Redaksjonssekretær

Thomas Ekeberg-Andersen
Ansvarlig redaktør Sivert Angel

Redaksjonens adresse

NNK, Det praktisk-teologiske seminar
PB 1075 Blindern
0316 Oslo

Epost-adresse

nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no

Internett

www.tf.uio.no/praktikum/nnk/

Grafisk design og sats Hauglid-Formo
Omslag Andreas Hilmo Grandy-Teig
Trykk Bedriftstrykkeriet AS

Satt med Minion Pro 10,6 / 13,5 pkt
Trykt på 170 / 100 gr CyclusPrint
100% resirkulert papir

ISSN 0800-1642

NYTT NORSK KIRKEBLAD

Nytt norsk kirkeblad er et folkekirkelig fagblad som kommer ut med normalt åtte hefter i året. Bladet henvender seg til prester, andre kirkelige ansatte og lekfolk med interesse for kirke- og gudstjenesteliv.

Nytt norsk kirkeblad viderefører tidsskriftet *Teologi for menigheten* og inneholder:

- Tekster med impulser til kreativ omgang med kirkeårets tekster og bevisst gudstjenestearbeid
- Magasindel/temanr: artikler med aktuelt kirkestoff
- Debatter og omtaler
- Bokanmeldelser

ABONNEMENT

Prisendring f.o.m. 01.01. 2011:
Ordinært: kr 250 (student og honnør kr 125) og løper til det sies opp skriftlig. Spørsmål kan sendes på epost til nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no

ANNONSERING

Annonser som ønskes rykket inn i bladet sendes som ferdige pdf- eller jpg-dokumenter til nytt-norsk-kirkeblad@teologi.uio.no.
Annonsepriser:
1/4 side: kr 600
1/2 side: kr 1000
1/1 side: kr 1700

INFORMASJON TIL SKRIBENTER

Redaksjonen mottar gjerne aktuelle tekster til publisering i bladet, i tillegg til de teksterne i ber om redaksjonelt. Her er noe nyttig informasjon for alle som forbereder tekster til bladet:

LENGDE: ARTIKLER: 9000-16000 anslag (=tegn med mellomrom)

TEKSTGJENNOMGANG: 6000-9000 anslag

DEBATTINNLEGG: max. 8000 anslag

MANUS: Nytt Norsk Kirkeblad er ikke et vitenskabelig tidsskrift, derfor ber vi om å unngå bruk av noter; kildehenvisninger og kommentarer bedes inkludert i teksten; ikke mer enn to overskriftsnivåer i teksten. Vi trykker skribenternes epost-adresse og stilling/titel, og ber derfor om at dette inkluderet nederst i teksten.

REDIGERING: Redaksjonen foretar språkvask og korrektur av alle bidrag. Ved behov for større endringer i innsendte manus vil skribenten få beskjed og vi ønsker da en dialog og samarbeid om videre tekstbearbeiding.

LEVERING: Vi ber om at manus leveres elektronisk til redaksjonens epost-adresse eller direkte til redaksjonssekretær: thomas.ekebergandersen@gmail.com

NESTE TO DØDLINJEFRISTER: 17. JUNI og 19. AUGUST

KIRKA OG INNVANDRINGEN

Hvis man googler kirke + innvandring får man over en million treff. Det kan selvsagt diskuteres hvor mye et googlesøk sier om en sak, men til sammenligning gir søket NOAS + innvandring kun 160.000 treff og søket Røde kors + innvandring 470.000 treff, så noe sier det: at det skrives mye om kirke og innvandring, og at det er et stort engasjement rundt koblingen kirke og innvandrere både i media og i kirka. Hvorfor i alle dager er det sånn?

Det mangler ikke på eksempler på kirkelig engasjement i asyl- og innvandringssaker: Diverse kirkeasylsaker fra 1990-tallet og fram til i dag, en rekke lokale støtteaksjoner for barnefamilier og lenge-værende asylsøkere, haugveis av uttalelser fra menighetsråd, ulike Kirkemøter, Mellomkirkelig råd og Bispemøtet, støtte til afghansk asylmarsj langs pilegrimsleden, etiopisk sultestreik i Oslo domkirke, protester mot tvangsretur av kristne irakere, kampanje for ureturnerbare og papirløse innvandrere, Maria Amelie, protester mot troverdighetsvurderinger av konvertitter i Utlendingsnemnda. Slik kunne lista fortsatt.

En NRK-undersøkelse fra årsskiftet 2007/08 viste at 9 av 10 sogneprester i Den norske kirke ønsker at kirka skal være like aktiv eller mer aktiv i debatten om flyktning- og asylpolitikken enn den er i dag. 85 prosent svarte også at de ville at biskopene skal engasjere seg mer i asylsaker. Det er ikke til å stikke under en stol – det er et stort engasjement for flyktninger og asylsøkere i Den norske kirke, og det er også en forventning blant folk om at det skal være et stort engasjement for dette i kirka.

Det er mye positivt med et slikt engasjement: Mange menigheter har gjort seg positive erfaringer ved å engasjere seg i asylsaker. Vern om menneskeverdet har blitt en konkret erfaring – ikke bare en abstrakt idé. Saker som berører lokalmiljøer har raskt generert stort engasjement. Store mengder mennesker er mobilisert for en god sak. Nye fellesskap har vokst fram. På den andre siden har det heller ikke vært helt smertefritt: Kirkeasyl har ofte blitt belastende

for staben og slitt ut frivillige medarbeidere. Kirker i Oslo har måtte avlyse arrangement eller hatt vakter ved enkelte anledninger for å unngå sultestreikende asylanter. I flere saker har også engasjementet blitt så konkret at det har blitt politiserende og polariserende.

Nytt Norsk Kirkeblad presenterer i dette nummeret det tverrkirkelige visjonsdokumentet «Dette vil vi» om innvandring og integrering. Dokumentet ble lansert i desember 2010 av Flerkulturelt kirkelig nettverk, et prosjekt under Norges Kristne Råd og samler kirker fra pinsevenner til greskortodokse. Det er første gangen så mange kirker og kirkelige organisasjoner i Norge kommer sammen og taler så konkret om aktuelle innvandrings- og integreringspolitiske temaer. Det er i seg selv en økumenisk begivenhet, for det er ofte stor skepsis mot så konkret politisk engasjement i brede økumeniske initiativ. Det skal bli interessant å se om visjonsdokumentet peker ut en kurs for det felleskirkelige arbeidet i Norge framover. I alle fall bekrefter det kursen til Den norske kirkes asyl- og innvandringsengasjement.

Det kan være verdt å merke seg at i historisk sammenheng er dette engasjementet relativt nytt. Den norske kirke kan se tilbake på sitt relativt unge, men tydelige innvandringspolitiske engasjement og tenke at det har vært en god start. På dette feltet har ikke kirka så mye å skamme seg over. Når det gjelder integrering derimot, har Den norske kirke mye å lære av andre kirker i Norge som i større grad enn den selv har klart å inkludere innvandrere i sine menigheter.

I en verden hvor migrasjon snarere øker enn minker vil det framover bli en viktig oppgave for kirkelige aktører å navigere i asyl- og innvandringsfeltet på måter som sikrer at kirka ivaretar sitt evangeliske og profetiske kall, men som samtidig ikke låser seg til bestemte politiske posisjoner eller ideologier. Problemstillingene er ofte komplekse, og klare svar finnes ikke – verken på lokalt eller nasjonalt plan. I møtet med urett og krenking av menneskeverdet kan kirkas politiske funksjon vel så mye være det å protestere, rope ut eller peke på uretten som å foreslå konkrete politiske løsninger.

Sven Thore Kloster

«DETTE VIL VI»

En liten familie på flukt til et fremmed land. Far, mor og en liten gutt i armene. Kanskje med båt over det farlige havet. Bort fra forfølgelse i hjemlandet. Dette var en av Jesu første erfaringer i livet da Josef tok familien med til Egypt på flukt bort fra Herodes.

Bibelen har mange fortellinger om migranter og eksil, mennesker som reiser fra sine forfedres land, på flukt eller for å få et bedre liv, arbeidsmigranter, mennesker som reiser for å forenes med familien sin. Jesus var en av dem. Disse erfaringene og fortellingene preger vår kristne tro også i dag.

Bibelen taler klart om at menneskers verdi og deltagelse i fellesskapet ikke avhenger av nasjonalitet, kulturell bakgrunn eller legal status. Og Jesus gir oss gjennom sitt liv et eksempel på engasjement for fattige, utstøtte, diskriminerte og maktesløse. Dette forplikter oss som kirker til å engasjere oss for flyktninger og innvandrere i vårt samfunn.

Bibelen har flere tekster som handler om å ta imot fremmede som kommer til oss, om at vi skal behandle fremmede som våre landsmenn: «Når en innflytter bor i landet hos dere, skal dere ikke undertrykke ham. Dere skal behandle ham som en landsmann» (3.Mos, 19.33-34). Og om at vi skal være gjestfrie og at det følger vel-signelser med å ta imot fremmede: «Glem ikke å være gjestfrie, for på den måten har noen hatt engler som gjester, uten å vite det» (Hebr. 13.2). Emmausvandreren inviterte den fremmede vandreren inn på mat, og hadde Jesus selv som gjest (Luk 24. 28-35). Og Abraham og Sara fikk gi mat og hvile til tre menn i Mamre Lund, Den treenige Gud selv, som også gav dem nyheten om at de skulle bli foreldre (1. Mos 18 2-15). Kanskje er det å invitere fremmede hjem på et måltid en av de enkleste måter å få oppleve Guds nærvær på?

Som kirker, kirkelige organisasjoner og institusjoner berikes vi av mennesker som kommer fra ulike kulturer og blir en del av våre fellesskap. Vi møter også mennesker som er ensomme i Norge, som har forlatt familie, venner, nettverk, språk og arbeid. Vi møter mennesker som ikke føler seg inkludert og som ikke har blitt invitert til eller funnet steder der de kan bidra med sine ressurser i det norske samfunnet. Og vi møter mennesker som er fortvilet og redde fordi de mener deres asylsak ikke er blitt hørt og behandlet på riktig måte, og derfor frykter for sitt liv og sin framtid, for sine barn og sin familie.

Flerkulturelt kirkelig nettverk er et nettverk med kirkesamfunn, kirkelige organisasjoner og institusjoner som vil arbeide for og sammen med flyktninger og innvandrere i Norge for å skape inkluderende fellesskap – både innenfor sine egne sam-

menhenger og i samfunnet for øvrig. Noen av deltakerne arbeider med sosiale tiltak hvor de møter mange flyktninger og innvandrere, noen har mange innvandrere i sine kirker og har et stort engasjement for å inkludere dem i sine fellesskap, noen har deltatt i og initiert interreligiøs dialog med andre trossamfunn i Norge hvor mange innvandrere er medlemmer. For andre er engasjementet og arbeidet størst ute i verden, gjennom prosjekter og arbeid internasjonalt – et arbeid for en rettferdig verden hvor mennesker ikke skal leve i krig, frykte forfølgelse eller leve i nød. Med i nettverket har vi også migrantkirker hvor hoveddelen av medlemmene har kommet til Norge som flyktninger eller innvandrere. Disse menighetene skaper et hjem og en tilhørighet mange innvandrere er svært takknemlige for i sin nye tilværelse i et nytt land. Migrantmenighetene har de senere årene blitt viktige i det økumeniske fellesskapet av kirker i Norge, og synliggjør at vi er et fellesskap på tvers av kultur, nasjonalitet, språk og bakgrunn.

Flerkulturelt kirkelig nettverk er en del av Norges Kristne Råd, et felleskirkelig råd, der de fleste kirkesamfunn i Norge er medlemmer. Norges Kristne Råd ved sitt styre stiller seg i hovedsak bak dette dokumentet. Dokumentets innhold er utarbeidet av nettverket som står som ansvarlig utgiver.

Både vår kristne tro, de mennesker vi møter og de praktiske erfaringer vi gjør i vårt arbeid er utgangspunktet for at vi ønsker å si det vi gjør i dette dokumentet. Vi retter også en takk til Sveriges Kristna Råd som inspirerte oss med et lignende dokument. Det har vi fått omarbeide og gjøre til vårt ved å tilpasse det en norsk kontekst, våre meninger og prioriteringer.

Med dette dokumentet vil Flerkulturelt kirkelig nettverk utfordre kirker, politikere og samfunnet i Norge til å være med på å ta ansvar for et rettferdig og inkluderende samfunn. Dokumentet vil bli brukt som en politisk plattform av Flerkulturelt kirkelig nettverk i det videre arbeidet.

Vi oppfordrer alle nettverkets deltakere, lokale menigheter og organisasjoner til å bruke og spre dokumentet.

Dette vil vi!

Oslo, desember 2010

I. ET INKLUDERENDE SAMFUNN ER ALLES ANSVAR.

«Dere er jordens salt! Men hvis saltet mister sin kraft, hvordan kan det da bli gjort til salt igjen? Det duger ikke lenger til noe, men kastes ut og tråkkes ned av menneskene»

Matt 5.13

«Alt dere vil at andre skal gjøre mot dere, det skal også dere gjøre mot dem.»

Matt 7.12

«For jeg var sulten, og dere gav meg mat; jeg var tørst, og dere gav meg drikke; jeg var fremmed, og dere tok imot meg.»

Matt 25:35

«Intet i denne erklæring skal tolkes slik at det gir noen stat, gruppe eller person rett til å ta del i noen virksomhet eller foreta noen handling som tar sikte på å ødelegge noen av de rettigheter og friheter som er nevnt i Erklæringen.»

FNs menneskerettighetserklæring art. 30

Derfor vil vi at:

- Innvandrere ønskes velkommen i det norske samfunnet og møtes med solidaritet og nestekjærighet.
- Alle tar ansvar for å motarbeide rasisme og annen diskriminering.
- Alle tar ansvar for å gi mennesker med utenlandsk bakgrunn muligheter til å delta i fellesskapet, ikke minst på arbeidsmarkedet og boligmarkedet.
- Alle kommuner skal være villige til å bosette flere flyktninger og at det fra statlig hold tilrettelegges for en god integreringspolitikk.

Derfor er vi motstandere av at:

- Fordomsfulle påstander om mennesker spres på basis av deres bakgrunn, hudfarge eller religion.
- Restriktiv asyl- og innvandringspolitikk begrunnes med en opinion som sies å være imot innvandring.

Derfor oppfordrer vi hverandre til:

- Å bidra til å skape økt kontakt, respekt og samarbeid mellom mennesker med ulik kulturell og religiøs bakgrunn.
- Å aktivt inkludere innvandrere i våre menigheter, og arbeide for gode flerkulturelle fellesskap i lokalsamfunnet.
- Å være lokale beslutningspåvirkere og jobbe for at kommunen bosetter flere flyktninger ut fra et helhetlig integreringsperspektiv.
- Å være nasjonale beslutningspåvirkere og støtte politikere i arbeidet for en mer

human innvandrings- og integreringspolitikk.

2. ALLE MENNESKER ER SKAPT I GUDS BILDE OG HAR RETT TIL ET LIV I VERDIGHET.

«Og Gud skapte mennesket i sitt bilde, i Guds bilde skapte han det, til mann og kvinne skapte han dem.»

1. Mos 1.27

«Jeg er kommet for at dere skal ha liv og overflod.»

Joh. 10.10

«Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter.»

FNs menneskerettighetserklæring art. 1

«Enhver har rett til liv, frihet og personlig sikkerhet.»

FNs menneskerettighetserklæring art. 3

«Enhver har rett til i andre land å søke og å ta imot asyl mot forfølgelse.»

FNs menneskerettighetserklæring art. 14.1

«Ingen konvensjonspart skal utvise, sende tilbake eller utlevere en person til en annen stat når det er skjellig grunn til å tro at vedkommende vil være i fare for å bli utsatt for tortur.»

FNs torturkonvensjon art 3.1

Derfor vil vi at:

- Norge ivaretar sine internasjonale forpliktelser, og tar sin del av det globale ansvaret med å gi beskyttelse til mennesker på flukt.
- Norge, som et av verdens rikeste land, tar imot flere overføringsflyktninger enn i dag.
- Norge i økende grad skal følge anbefalingen fra FNs høykommissær for flyktninger, og at praksis i strid med FNs anbefalinger alltid skal prøves av stornemd i Utlendingsnemda.
- Flyktninger ikke skal sendes tilbake til land der de risikerer å utsettes for forfølgelse, tortur eller annen umenneskelig eller fornedrende behandling eller straff.
- Asylsøkere ikke skal utvises til første asylland dersom de der ikke gis rett til å få prøvet sin asylsøknad.
- Asylsøkere med livstruende sykdommer får nødvendig helsehjelp i Norge.

3. GRUNNLEGGENDE RETTIGHETER MÅ GJELDE FOR ALLE MENNESKER

«Når en innflytter bor i landet hos dere, skal dere ikke undertrykke ham. Dere skal behandle ham som en landsmann. Du skal elske ham som deg selv. For dere har selv vært innflyttere i Egypt. Jeg er Herren deres Gud.»

3. Mos 19.33-34

«Her er ikke jøde eller greker, her er ikke slave eller fri, her er ikke mann og kvinne. Dere er alle én i Kristus Jesus.»

Gal 3.28

«Enhver har krav på alle de rettigheter som er nevnt i denne erklæring, uten forskjell av noen art, f. eks. på grunn av rase, farge, kjønn, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse, eiendom, fødsel eller annet forhold.»

FNs menneskerettighetserklæring art. 2

Derfor vil vi at:

- Norge og andre europeiske land ratifiserer FNs «konvensjon for migrantarbeidere og deres familier».
- Mennesker som oppholder seg i Norge uten legal oppholdstillatelse (papirløse) gis rett til nødvendig helsehjelp.
- Regjeringen må utarbeide en bestemmelse som sikrer at det blir en grense for hvor mange år mennesker i Norge kan være ulovlige, uansett alder. (tatt fra kravet til kampanje for papirløse «Ingen mennesker er ulovlig» høst 2010)
- Det må utredes hvordan man kan gi mulighet for å innvilge flere innreise – og arbeidstillatelser til Norge for å arbeide, spesielt gjelder dette ufaglærte fra fattige land.
- Norge aktivt motarbeider tapping av høyt utdannede ressurspersoner fra fattige land («brain drain»), og arbeider for å etablere internasjonale kompensasjonsordninger der overføring av slik arbeidskraft skjer.
- Det utøves fleksibilitet og ikke stiles urimelige krav om utdanning og økonomi for religiøse ledere som søker om arbeidstillatelse i Norge for å betjene menigheter og trossamfunn.

Derfor er vi motstandere av at:

- Mennesker som søker asyl i Norge på grunn av politisk overbevisning eller tro og som risikerer forfølgelse i hjemlandet for dette utvises til hjemlandet med oppfordring om å «tilpasse seg landets sosiokulturelle normer».
- Mennesker som søker asyl i Norge på grunn av seksuell legning, homofile, lesbiske, bifile og transseksuelle, og som risikerer forfølgelse i hjemlandet for dette, utvises til hjemlandet med oppfordring om å «tilpasse seg landets sosiokulturelle normer».
- Mennesker som oppholder seg i Norge uten legal oppholdstillatelse (papirløse) utnyttes i arbeids-, bolig-, eller prostitusjonsmarkedet.

Derfor oppfordrer vi hverandre til:

- Å ønske alle mennesker velkommen til våre fellesskap uansett hvilken bakgrunn de kommer fra.

4. BARN SITUASJON OG BEHOV MÅ GIS SÆRLIG OPPMERKSOMHET

«Da Jesus så det, ble han harm og sa til dem: «La de små barna komme til meg, og hindre dem ikke! For Guds rike tilhører slike som dem.»

Mark. 10. 14

«Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.»

FNs barnekonvensjon art. 3

Derfor vil vi at:

- Barns egen asylsak skal tas på alvor.
- Barn som har oppholdt seg lovlig i Norge i over 3 år bevilges oppholdstillatelse.
- Alle barn uten oppholdstillatelse skal sikres skolegang og retten til helsehjelp.
- Barn ikke brukes som tolker for sine foreldre i vanskelige samtaler.
- Alle barn som kommer alene til Norge skal få den omsorg, støtte og beskyttelse de trenger.
- At vergeordningen for enslige mindreårige asylsøkere styrkes og forbedres.
- At mindreårige asylsøkeres liv ikke settes på vent ved kun å gi dem begrenset oppholdstillatelse fram til de når myndighetsalder.
- Regjeringen utarbeider bestemmelser som tydeliggjør at barns beste har forrang foran innvandringspolitiske hensyn, og at barn som har levd i Norge i lang tid (eksempelvis fire år regnet fra ankomst) skal gis oppholdstillatelse sammen med medfølgende familie. (tatt fra kravet til kampanje for papirløse «Ingen mennesker er ulovlig» høst 2010)

Derfor oppfordrer vi hverandre til:

- Å sette barna i sentrum, og særlig de barn som har opplevd flukt.
- Å være med på å rekruttere verger for enslige mindreårige asylsøkere.

5. FAMILIER HAR RETT TIL Å LEVE SAMMEN

«Da de var dratt bort, viste Herrens engel seg for Josef i en drøm og sa: «Stå opp, ta med deg barnet og barnets mor og flykt til Egypt, og bli der til jeg sier fra! For Herodes kommer til å lete etter barnet for å drepe det.» Han sto da opp, tok barnet og moren med seg og dro samme natt av sted til Egypt.»

Matt 2. 13 -14. - Jesus flykter som barn sammen med familien sin til Egypt.

«Familien er den naturlige og grunnleggende enhet i samfunnet og har krav på samfunnets og statens beskyttelse.»

FNs menneskerettighetserklæring art. 16.3

Derfor vil vi at:

- Det gis en rask og rettferdig behandling av søknader om familiegjenforening.
- Slektninger til personer som bor i Norge skal få bedre muligheter til å få visum for å komme på besøk.
- Alle som har fått oppholdstillatelse i Norge skal ha rett til å være sammen med familien sin uten krav om 4 års arbeid eller utdanning.

Vi oppfordrer hverandre til

- Å være en støtte for familier som splittes.

6.VÅRT MÅL ER FRED, RETTFERDIGHET OG ET BÆREKRAFTIG SAMFUNN – «EN NY HIMMEL OG EN NY JORD, HVOR RETTFERDIGHET BOR.» (2. PETER 3.13)

«Salige er de som skaper fred, for de skal kalles Guds barn.»

Matt 5. 9

«Herrens Ånd er over meg, for han har salvet meg til å forkynne godt budskap for fattige.

Han har sendt meg for å rope ut at fanger skal få frihet og blinde få synet igjen, for å sette undertrykte fri og rope ut et nådens år fra Herren.»

Luk 4. 18-19

«Enhver har krav på en sosial og internasjonal orden som fullt ut kan virkeliggjøre de rettigheter og friheter som er nevnt i denne erklæring.»

FNs menneskerettighetserklæring art. 28

Derfor vil vi at:

- Integrering sees som en gjensidig prosess og ikke som assimilering.
- Migrasjonspolitikken sees på som en del av arbeidet for global utvikling, menneskerettigheter og fred.

Derfor oppfordrer vi hverandre til:

- Å støtte hverandre med utholdenhet og glede i arbeidet for en bedre verden for alle mennesker. ■

GJESTEBUD MED FORVENTNINGER

3. søndag etter pinse, 3. juli 2011:

Prekentekest: Luk 14,16-24 Lesetekster: Jes 25,6-7; Åp 19,5-9

Elisabeth Tveito Johnsen
Høyskolelektor, PTS
e.t.johnsen@teologi.uio.no

STRUKTURELLE LIKHETER?

Prekentekestens denne søndagen åpner for spennende perspektiver. Det er mulig å fokusere på hvordan vi organiserer våre nære sosiale relasjoner, og på sosiale relasjoner på et mer overordnet og samfunnsmessig nivå. Hvem inviterer vi på middag? Inviterer vi helst dem som inviterer oss igjen? Hvem lar vi bli nye medlemmer i dette landet? Og hva forventer vi av dem som gjenytelse?

Boken jeg har latt meg inspirere av i denne tekstgjennomgangen er Halvor Moxnes bok *The Economy of the Kingdom. Social Conflict and Economic relations in Luke's Gospel* (Moxnes 1988). Boken analyserer Lukasevangeliet ved hjelp av historisk kunnskap om datidens Palestina, og ved hjelp av samfunnsvitenskapelige perspektiver spesielt fra antropologien. Moxnes trekker spesielt inn den økonomiske og den sosiale organiseringen av samfunnet i sin analyse av tekstmaterialet. To av mekanismene som virket

organiserende på datidens samfunn var systemet for fordelingen av goder (resiprositet, marked og redistribusjon), og for det ande systemet for å kontrollere dette systemet (patron – klient/herre – tjener) (Moxnes 1988:xvii).

Det er selvsagt at forskjellene mellom datidens palestina og nåtidens Norge er store. Men lesningen av Moxnes analyse av Lukas 14 har gjort at jeg har begynt å reflektere over at det også kan finnes strukturelle likheter mellom da og nå. Dette skal jeg komme tilbake til.

MIDDAGSSELSKAPER

Men først til prekentekestens og de omkringliggende tekstene. Moxnes bruker mest tid på perikopene umiddelbart før prekentekestens for denne søndagen. Teksten om det store gjestebudet (Luk 14:15-24) fungerer som en avsluttende lignelse som Jesus forteller til gjestene i det middagsselskapet han har vært i hos en rådsherre som også var fariseer (Luk 14:1)². Det store gjestebudet står frem som kontrast til fariseernes gjestebud og som et ideal for den gjestfriheten Lukas fremholder for det kristne fellesskapet Moxnes 1988:127)

Fariseernes gjestebud karakteriseres av at det er de prominente gjestene i landsbyen som er invitert. Gjestelisten består av personer med betydning og rang (Moxnes 1088:130). Slik gjestfrihet fungerer som en vedlikeholdene sosial mekanisme mellom mennesker som befinner seg på samme soiale og økonomiske nivå. Gruppens identitet opprettholdes og deres interne bånd forsterkes. Denne formen for gjestfrihet resulteter i en invitasjon tilbake. Relasjonen er preget av resiprositet (Moxnes 1988:130 -131).

Jesus anmoder verten om å endre gjestelisten sin. Istedenfor å bare invitere venner, brødre, slektninger og rike naboer oppfordrer Jesus til å invitere fattige, vanføre, lamme og blinde (Luk 14:12-14). Forskjellen på de to listene er at den sosiale plasseringen av menneskene som inviteres er utvidet, og at deres mulighet til å gjengjelde invitasjonen er begrenset. «The result is two totally different modes of exchange: reciprocity between equals, and redistribution from the rich to the poor» (Moxnes 1988: 129). De fattige, vanføre og lamme var mennesker som befant seg på gensene til eller utenfor landsbyens grenser, og ved den jødiske loven ble de regnet for urene. «To invite needy and unclean persons meant to include them in a table fellowship originally reserved for people who followed the same rules of purity» (Moxnes 1998:132).

I følge Moxnes tar Jesus tar til orde

for et sosialt system uten utvekslende gjensidighet. Fordelingsprinsippet skal snarere være tuftet på redistribusjon enn resiprositet. Det forventes av fariseerene at de utvider sin gjestfrihet i en kontinuerlig enveisretning. Et krav om solidaritet uten gjenytelser (Moxnes 1988:132) Dette mener Moxnes er oppsiktsvekkende sammenlignet med andre hellenistiske tekster og senere kristne tekster der de fattige forventes å være takknemlige overfor sine velgjørere. Det at det ikke skal stilles noen forventninger om gjenytelser for gjestfrihet beskriver Moxnes som «the end of a patron-client relationship in a traditional sense» (Moxnes 1988:133).

TAKKNEMLIGHETSGJELD

I møte med Lukas 14 og Moxnes analyse slår det meg hvor ekstemt innarbeidet tanken om gjensidighet eller resiprositet er i egne sosiale relasjoner. Det eksisterer en sterk og ofte uutalt forventning om gjenytelse dersom en har mottatt en gave, en middag eller en invitasjon av noe slag. De sosiale implikasjonene av gaveutveksling har ikke minst blitt beskrevet av Marcell Mauss i hans berømte essay *Gaven* (1954). Det at Jesus i Lukasevangeliet oppfordrer til å gå bort fra gjensidighetsprinsippet er noe som strider mot mye sosial fornuft i dagens samfunn. Det vil enhver merke som ikke inviterer de som forventer det i sitt bryllup, sin disputas eller sitt middagsselskap. Det forventes at «slik som jeg har gjort mot deg skal du også gjøre

mot meg».

Lukas 14 tar til orde for å invitere uten å forvente invitasjoner tilbake, og til å invitere de som ikke kan gjengjelde ens gjestfrihet. Selv om Moxnes heldigvis poengterer at Jesu kritikk ikke skal forstås som en generelt forbud mot å invitere venner og slekt på middag. I flere andre lignelser blir venner og naboer invitert på fester for å feire at forsvundne mynter og sauer kommer til rette igjen. Det finnes absolutt legitime grunner til å invitere slekt og venner på feiringer (Moxnes 1988:131).

Utfordringen i teksten består i oppdage at for den som er fattig (eller på andre måter dårlig stilt i samfunnet) er det en stor frihet å slippe å stå i takknemlighetgjeld over for den som har invitert på middag, eller overfor den som har gitt oppholdstilltalese på asylsøknaden. Moxnes igjen: «What is the result in terms of social relations when a client is freed from any obligations to return? It means that the generosity on behalf of the patron cannot be transformed in to power and prestige; it does not give him any advantages in his social relationship with the recipients of his generosity» (Moxnes 1988:134).

TRANSFORMERT GJESTFRIHET

Dette poenget er veldig relevant inn i vår norske kontekst. I media er det fra tid til annen en diskusjon om hva en kan kreve tilbake fra flyktninger og andre som «har fått lov» til å bosette seg i dette landet. Hva kan vi kreve som

gjengjeldelse for vår gjestfrihet? Mange svarer at det å lære seg norsk må være et minstekrav. Jeg er ikke uenig i at det er nyttig å kunne norsk når en bor i Norge. Det denne teksten, og Moxnes, har fått meg til å se er at det å stille krav til gjenytelser gjør at gjestfriheten raskt transformeres til maktutøvelse og politisk prestisje. Kravet om resiprositet kan gjøre at den gjestfrie (vi, politikerne, UDI, Norge) alltid har overtaket på for eksempel en flytning fra Etiopia. Hvis en har vært så heldig å få gaven oppholdstilltattelse, er denne gaven så stor at det alltid kan kreves mer for å fortjene den.

Jeg vil si at det eksisterer en strukturell likhet mellom datidens Palestina og nåtidens Norge på dette punktet. I forholdet mellom dagens myndigheter og flyktninger er Jesu kritikk av tradisjonelle herre-slave (patron-client) fortsatt relevant. Ole Petter Askheim refererer til en amerikansk demokrati-forsker ved navn Robert Fuller. Fuller har utviklet begrepet «rankism» som en fellesbetegnelse for misbruk av makt knyttet til rang. Tilsynelatende ulike former for diskriminering kan spores tilbake til antagelsen og forfektelsen av rang på bekostning av andre. Noen personer eller grupper anes å ha større verdighet enn andre (Askheim 2009 jfr. Fuller 2006). I Norge er personer som kommer som flyktninger eller innvandrere blant dem som utsettes for mest rankism. De skal liksom i det uendelige fortsette å være så immari takknemlige

for alt mulig. Det å bli avkrevd takknemlighet i generasjoner kan forhindre det Fuller omtaler som virkemiddelet mot ranksim. De 'mindre verdige' må anerkjennes om likestilte og fullverdige borgere (Askheim 2009:58).

TESELSKAP MED EN MUSLIM

I den forbindelse er kampanjen «Tea Time» veldig interessant. Initiativet fra SOS rasisme går ut på at norske muslimer inviterer ikke-muslimer hjem til seg på te for å bli bedre kjent, og for å vise et bredere bilde av norske muslimer enn det som ellers får plass i mediene. På sett og vis skjer det motsatte i teselskapene enn i middagsselskapene vi kan lese om i Lukas 14. De som stor-samfunnet har en tendens til å rangere som nederst på den sosiale rangstigen er de som inviterer på te. For som de sier på nettsiden: «Spesielt de to siste årene har norske muslimer opplevd et økende, ofte negativt fokus. Det er derfor større behov enn noen gang for å ta oss tid til å lære hverandre å kjenne - rett og slett ta en kopp te sammen»³. De som er rangert nederst tar selv initiativ til å bli anerkjent som liketilte og fullverdige borgere. En gavepakke til alle oss ikke-muslimer. En invitasjon til et ordentlig viktig gjestebud som alle bur-

de takke ja til. Og i det gjestebudet ville jeg ikke vært redd for å komme i takknemlighetsgjeld. Invitasjonen på te bør så absolutt gjengjeldes i generasjoner.

Fotnoter:

- 1: «Vi» refererer jo her til det store norske vi-er. Dette «vi-et» er en konstruksjon som er meget betenkelig og uheldig i all sin forutinntatthet og hvithet. Men jeg lar den stå fordi det også er slik «vi» i majoritets- og kirkenbefolkningen mer eller mindre ubevisst tenker om «oss» selv.
- 2: Moxnes gjør oppmerksom på at det bildet Lukas tegner av fariseerne for all del ikke må fremsettes som historisk korrekt. Lukasevangelietts mange negative karakteristikk av fariseerne er polemiske utsagn som har blitt tatt som face value av kristne i følge Moxnes. Siden Lukasevangeliet legger så opp til en negativ omtale av fariseerne, kan det være lett å forsterke mulige antisemitistiske holdninger som kan finnes blant tilhørerne. Det kan være verdt å huske på at «the accusation that the Pharisees were «lovers of money» also fits well into a long history of accusations against Jews for greed and avarice» (Moxnes 1998:xvi).
- 3: <http://antirasistiskoslo.custompublish.com/tea-time.4873132-98689.html>

Litteratur:

- Askheim, Ole Petter (2009):
«Brukermedvirkning – kun for verdige trengende? Om brukermedvirkning på rusfeltet» I: Tidsskrift for psykisk helsearbeid. Oslo: Universitetsforlaget s. 52-52
- Mauss, Marcell ([1954] 1995): *Gaven*. Oslo: Cappelen Akademisk Paperback
- Moxnes, Halvor (1988): *The Economy of the Kingdom. Social Conflict and Economic Relations in Luke's Gospel*. Philadelphia: Fortress Press

GUDSBILDENES SØNDAG

4. søndag etter Pinse:

Prekentekest: : Luk 15, 1-10 Lesetekster: Mi 7,18-19; Ef 2,1-10

Salmeforslag: 301, 878, 297, 307, 418, 716

Bettina Eckbo
Sokneprest, Eidskog
bettinaeckbo@hotmail.com

Denne søndagens prekentekest er hentet fra en av de klassiske situasjonene i Lukasevangeliets: «Denne mannen tar imot syndere og spiser sammen med dem!» (Luk. 15,2). Fariseerne og de skriftlærde blir forarget over Jesu gode selskap, og Jesus svarer med å fortelle de tre kjente lignelsene, hvorav to er prekentekest: først lignelsen om den bortkomne sauene/om de 100 sauene, så lignelsen om kvinnen som har mistet sølvmynten sin og så tilslutt lignelsen om den bortkomne sønnen.

I menighetene jeg har jobbet i de siste årene, har vi laget et trosopp-læringstiltak av den første lignelsen. 2-åringer inviteres til kirken, ti bamse-sauer er gjemt på ulike steder i kirken og så starter jakten på sauene. Hvor kan sauene være? I trappen opp til prekestolen? Bak alteret? Under en benk? Til stor glede samles de igjen i koret, og det hele avsluttes med bolle- og saftfest. For dette må feires!

Dagens kollektbønn snakker om å angre sine synder og omvendelse. For

2-åringer kan dette bli litt hard og avansert kost, men kollektbønnens ord om Guds «usvikelige kjærlighet» kan være et dagens evangelium.

Jeg synes ofte det snakkes for lite om gudsbilder i forkynnelsen. På mange måter er det underlig, nettopp fordi dette har vært så mye diskutert i forbindelse med kjønnsinkluderende språk.

Tenker vi at Guds omsorgsfulle veien er en selvfølge for de fleste som går til gudstjeneste? For ikke lenge siden snakket jeg med ei som så for seg Gud som den brennende tornebusken som Moses møtte. Man kan ikke komme for nær uten at det får brennbare og skadelige konsekvenser. «Da trenger man Jesus som skjold», sa vedkommende.

Mye av vårt liturgiske språk går i vendinger som kan rettferdiggjøre et slikt (og andre lignende) gudsbilde uten at det er vår intensjon og ønske. Nå er det kanskje ikke så mange har tornebusken som den sentrale referanse til Gud, men likevel kan eksempelet vise nødvendigheten av å adressere gudsbildene våre.

I forbindelse med forslag til ny tekst-bok i Den norske kirke, skrev Marianne

Bjelland Kartzow en god artikkel om lignelsen om kvinnen som har mistet mynten sin. Guds omsorg speiles gjerne i lignelsene om den bortkomne sauene eller sønnen. Hva så med kvinnen og mynten?

Å ta utgangspunkt i henne som et bilde på Gud, kan gi mange spennende innsteg til prekenen denne søndagen, uansett posisjon med hensyn til kjønnsinkluderende språk.

Alle tre lignelsene viser på hver sin måte mennesker med stor omsorg og letetrang, og er slik sett omsorgsfulle bilder på Gud. Samtidig viser de det metaforiske ved språket vårt.

For selv om Guds ord skaper hva det nevner, er det heldigvis ikke omvendt. Gud blir verken far, mor eller herre bare fordi vi omtaler Gud slik.

Likevel trenger vi bilder på Gud – bilder som kan nære troen vår. Og det skjer nettopp i denne spenningen. Det handler om å la gudsbildene møte de erfaringene vi har. Teolog Sallie McFague har skrevet spennende om dette i sin bok «Models of God» (1988).

FERDIGLAGTE GJERNINGER

I periokopen fra Paulus' brev til menigheten i Efesos avslutter med sitatet: «For vi er hans verk, skapt i Kristus Jesus til gode gjerninger, som Gud på

forhånd har lagt ferdige for at vi skulle gå inn i dem.» Å ta utgangspunkt i dette i søndagens preken er også et spennende innsteg til gudsbilder. Et kjapt google-søk på «ferdiglagde gjerninger» viser hvilken del av kristen-Norge som kanskje oftest tar dette begrepet i bruk. Jeg tar sjelden dette begrepet i min munn, nettopp fordi det kan gi mange konnotasjoner til bilder av Gud som er meg fjerne.

Kanskje kan denne dagen være dagen for å våge å gå begrepet i møte? Å møte begreper i en preken behøver verken å bety at vi må omfavne eller elske dem. Å riste begreper er også lov fra en prekestol, hvis det er nødvendig og er av allmenn interesse.

Slik perikopen er plassert med de andre tekstene denne søndagen, blir den fargelagt. I møte med våre liv, kan den ha potensiale til å kunne gi både mot og trøst, i mange muligheter av gudsbilder, for eksempel i bildet av Gud som medvandrer, som den som kjenner alle våre veier og som holder oss fast i alle livets blåsende dager (jf. Salme 139 som er tilleggstekst for denne søndagen).

I en verden full av frihet, ensomhet og valgmuligheter kan man kanskje børste støvet av Guds ferdiglagde gjerninger og gjøre dem til Godt nytt? ■

DØM-IKKE-SONEN

5. søndag etter pinse - 17. juli 2011

Prekatekst: Matt 7,1-5 Lesetekster: Mos 4,8-15; Rom 14,7-13

Steinar Eraker
 Bymisjonsprest i Oslo
 steinar.eraker@bymisjon.no

Hvor mye er det ikke blitt syndet mot dette budet fra Bergprekenen: *Døm ikke!* Eller med Pauli ord: *Hvorfor dømmes du din bror?* Ikke bare på et individuelt plan, men også fra kirke og samfunn sin side, er historien en endeløs gjentakelse av dom, fordommer, fordømmelse og nedlatende holdninger overfor mennesker som er annerledes; lever annerledes, ser annerledes ut og tror annerledes.

Og det på tross av hvor tydelig Jesu og Pauli forkynnelse er på dette punktet! I en tid hvor framtrepende politikere i landet vårt fritt kan legge ut om hvor udemokratiske og kvinnefiendlige andre religioner og kulturer er på offentlig radio – i det tilfelle jeg tenker på, handlet det om Tyrkia, Islam, charter-turisme og voldteker – uten å bli motsagt, tenker jeg det kan være på sin plass å minne hverandre om hvor udemokratisk og kvinnefiendig vår egen tradisjon har vært (og til dels ennå er) – inkludert den kirkelige.

Er det blitt typisk norsk å være selvgod? Eller som Paulus skriver: *Hvorfor ser du ned på din bror?* (I begrepet

«bror» inkluderer jeg også søstre – «din bror» kunne uten å øve vold på tekstens betydning vært oversatt med ordet «dine søsken».)

Min undring har en klar forutsetning – som kanskje ikke alle er enig i, men som jeg mener har sin begrunnelse i historiene om Jesu møte med fremmede mennesker – nemlig at en muslim er min bror/muslim er mine søsken – også de med hijab og burka.

Å behandle mennesker som søsken betyr ikke nødvendigvis at man må være enig om alt, men det handler om å respektere og å behandle andre som en selv vil bli behandlet.

Døm ikke! er et bud som er vanskelig nok å overholde innenfor rammen av de vi liker å sammenligne oss med. Enda mer utfordrende blir det selvsagt når det skal gjelde mennesker som er helt annerledes enn oss selv. Og særlig de som har et annet livssyn, tro og religion. Også i vår kultur, religion og historie har det vært – og er det fortsatt – sosialt legitimt å dømme dem som er annerledes. Dagens intoleranse og fremmedfiendlighet har sine røtter i vår egen kultur – de kommer ikke utenfra! Fremmede – de som var annerledes, har vært utenfor *Døm ikke!*-sonen;

Uekte barn, homser, hekser, tatere, samer – for å nevne noen.

De som er utenfor *Døm ikke!*-sonen har opp igjennom historien vært gjenstand for mobbing, ekskommunikasjon, forfølgelse og drap. Kain følte seg urettferdig behandlet og lot det gå utover sin bror. Fremmede (altså våre søsken!) får skylden for mye også i dag; de bringer kriminalitet og tar våre arbeidsplasser f.eks. Et annet eksempel; Broren til den fortapte/bortkomne sønn (Lukas 15) var misunnelig på farens glede da han kom hjem.

Når det gjelder tro og livssyn behøver vi egentlig ikke gå utover vår egen kulturkrets. I denne sammenhengen er vi verdensmestre i å fordømme hverandres tro. Enten fordi den er kjetttersk, eller fordi den er borte, eller fordi den er annerledes, uortodoks, ukristelig. Eller andre veien; at man gjør narr av menneskers tro som en ikke selv deler, eller at man i det hele tatt kan ha en religiøs tro. Her dømmes det i alle retninger.

En episode som jeg i dag ser tilbake på med et smil om munnen, var den gang jeg for lenge siden på Presteforeningens generalforsamling i Stavanger (90-tallet) tok til orde for avskaffelsen av boplikten for prester og ble møtt med at noen kolleger betvilte min sanne tro (at jeg virkelig trodde på Jesus!) dersom jeg holdt på den posisjonen i debatten. Harmløst – selvsagt, men det såret meg den gangen.

Hensikten med *Døm ikke!* er til vår egen beskyttelse. Dvs. for å unngå å gjø-

re noe dumt, kan det være lurt å la være å gå i denne fella å dømme andre, fordi det vil kunne slå tilbake på deg selv. Jeg har ofte opplevd å hisse meg opp over andres dumhet (f.eks i trafikken) og så tar det ikke lang tid før jeg gjør det samme selv!

I en tid hvor sterke krefter ønsker å bygge motsetninger (både i Norge og i verden) mellom kulturer – f.eks den kristne og muslimske – er det viktig å forkynne evangeliets grensesprengende nåde. I stedet for å reagere med forbud og fordømmelse overfor det fremmede, bør det bygges broer. Det betyr at nysgjerrighet og dialog må komme i dommens sted.

Slik kan søndagens tre tekster knyttes sammen. Hvem er Kain og Abel i vår tid? Hva betyr det at Kain ble beskyttet av Gud – på tross av sin grufulle handling? Hvilke varianter av fordømmelse/dom utspiller seg i den historien? Fordømmer ikke også vi Kain?

Hva mener egentlig Paulus med versene: *For ingen av oss lever for seg selv, og ingen dør for seg selv. Om vi lever, så lever vi for Herren, og om vi dør, så dør vi for Herren. Enten vi da lever eller dør, hører vi Herren til.* (Bakgrunnen for uttalelsen er striden om spising av offerkjøtt fra templer.)

Jeg har aldri helt vært fornøyd med Bibelselskapets oversettelse av disse versene (7-8) fordi det overser en nyansing i grunnteksten og fordi det gir assosiasjoner som er ekskluderende. «Å leve for Herren» kan lett assosi-

eres med tilbedelse og det er det få i landet vårt som identifiserer seg med. Tilhørigheten synes da å avhenge av oss selv. Men det er tvert imot; tilhørigheten til Gud/Herren ligger begrunnet i Gud selv. Jeg tenker ofte på hvor mange mennesker som i begravelser har følt seg støtt av denne teksten!

En alternativ oversettelse kunne lyde slik: *For ingen av oss lever av seg selv, og ingen dør av seg selv. For skulle vi leve, er det på grunn av Herren, skulle vi dø, er det på grunn av Herren. Om vi da skulle leve eller dø, er vi Herrens skapninger.* («på grunn av» og «skapninger» ment å uttrykke at Gud står bak alt liv, at det er en relasjon mellom alle mennesker og Gud og at det er villet!)

Poenget er at vi kan takke Gud for livene våre – at alle mennesker kan takke Gud for sitt liv – det gjelder også de som er annerledes! Det er hans vilje at vi lever og en gang dør! Slik gjøres vi til brødre og søstre (søsken) uten rett til å se ned på hverandre eller dømme hverandre. Hvis det altså er slik at vi er søsken, gir det ingen rett til fordømmelse eller ekskommunikasjon.

En trøst kan det være at vi alle sliter med dette. Også min erfaring fra arbeidet med marginaliserte mennes-

ker i vårt samfunn (Oslo) viser klart at behovet for å dømme og se ned på andre ikke bare finnes blant samfunnets privilegerte. I de senere år kan vi se en økning i mennesker fra Romania (Romfolk) som tigger i Oslos sentrale gater. De er ikke ønsket noen steder, heller ikke av andre marginaliserte mennesker, det være seg trygdede, husløse, rusavhengige, «papirløse» osv.

Prekenens oppgave denne søndagen kunne være å trekke fram evangeliets brobyggende side. Broen mellom Gud og mennesker, broen mellom mennesker og broen i deg selv – mellom din selvfordømmelse og ditt håp. Da er vi i troens verden. Fordi troen beveger seg i en motsatt retning enn fordømmelse. Dette er ikke empirie, her er man på usikker grunn fordi man ikke vet hva broen vil bringe oss til. Troens verden håper på en bedre verden, men den vet ikke når det vil skje. Men plutselig kan det skje at en ny og bedre verden oppstår i møte med den fremmede. Hvem er din fremmede?

Jesus møtte de som våget det ukjente med ordene:

Din tro har frelst deg! (Mt 9, Mk 5 og 10, Lk 7, 8, 17 og 18) ■

APOSTELDAGEN – EN DAG TIL BESVÆR?

6. søndag etter pinse (Aposteldagen) - 24. juli 2011:

Prekentekest: Luk 5,1-11 Lesetekster: 1. Mos 12,1-4a; 1.Tim 1,12-17

Salmeforslag: 275; Sal 33: NoKa V 33.1 / 889; 206; 684; 733/430; 537; 521

Nils Jøran Riedl
Studentprest, Handelshøyskolen BI
nils.j.riedl@bi.no

Embetsteologiske utlegninger kunne jeg selvsagt prøvd meg på, siden dette er dagen da kirken tradisjonelt har hatt fokus på de to største og viktigste apostlene: Peter og Paulus. I Roma er det i alle fall disse to som blir gitt en særstilling, de har de største kirkene og de fleste spor av tidligkristen tilbedelse. Byen Roma har i perioder hatt de to apostlene som attributt og kjennetegn. Pavens autoritet og de kirkelige hierarkier har sitt utgangspunkt, om ikke i Peter, så i allefall i den betydning de tidlige kristne tilla ham.

Mange har knyttet denne dagen til diskusjon om det kirkelige embetet og dets funksjon. Det er nærliggende – og for enkelthets skyld kan vi sikkert fordype oss i betydningen de to apostlene har fått for hvordan den kristne tro har blitt sett ut, eller ennå mer: Hvordan kirken har tillagt noen særskilte funksjoner som har bidratt til å holde strukturer og hierarkier oppe. På grunn av nettopp dette ser jeg det som en dag til besvær. Vi trengte kanskje ikke alle tankene som bidro til å sette noen over noen andre? Er ikke tilgangen til evangeliet noe

som ikke avhenger av funksjon og plass i et hierarki hvor mennesker skal se opp og ned på hverandre?

For oss er det viktig at det vi gjør skaper mening og gir gjenklang hos folk. Det som skaper skiller mellom mennesker som tror skaper ikke nødvendigvis positiv gjenklang. I alle fall ikke hos de som ikke er deler av disse hierarkiene – for å si det helt enkelt og brutalt: legitimering av bestemte talemåter og systemer fungerer i høyden best som nettopp det: legitimeringer av bestemte og gitte oppfatninger. Vi kan selvsagt bruke dagen til å rettferdiggjøre at vi i kirken har prester, diakoner og ulike tjenester som vi både setter inn i og utnevner særskilt. Det har da også vært gjort. Vi har store diskusjoner i kirkene om dette – og vi vet at dette også er noe som skiller oss: Den katolske kirke, oss som lutheranere og de evangeliske retninger i den kristne kirke oppfatter dette svært forskjellig. Nettopp synet på embetet og dets betydning er noe av det som skaper de største skillene oss i mellom.

Jeg vil ikke prøve meg på å diskutere med verken Luther eller paven, men jeg vil ønske å legge fokuset et litt annet sted. Jeg vil da ta utgangspunkt i

det å skulle fange mennesker, og det å vært kalt til noe. Fra søndagskoletiden allerede var bildet av Peter og de andre som kastet garnet ut på nytt et bilde jeg fikk et forhold til. Det var til og meg slik en periode at søndagskolekortet mitt var et bilde av en båt og hver søndag jeg kom fikk jeg en liten fisk i garnet. Historien var derfor kjent og uttrykket menneskefiskere fikk jeg tidlig et forhold til.

OM Å FANGE MENNESKER

Å være en fange er så vidt jeg kan forstå det ikke en god opplevelse. Det ligger noe truende i det å skulle fange. Ordet fangenskap er negativt. Det er åpenbart at for fiskene er det å bli fanget en frihetsberøvelse. Bildet er derfor ikke helt uproblematisk. Det har for mange negative konnotasjoner.

På den annen side: Det handler om å ta noen ut av en sammenheng og legge grunnlag for en helt annen betydning av noe. Selvsagt kan det skape mening, også i god forstand. Det finnes grunner til at kjærlighet, omsorg, håp og likeverd som sentrale kristne forestillinger kan gi mennesker en annen opplevelse av frihet enn det å være fanget i elementer som undertrykker og holder nede. Slikt sett er det å bli fanget – eller kanskje mer fengsel av evangeliet noe som kan legge grunnlaget for en bedre, mer hel og mer positiv inngang til livet, noe jeg vil mene det er vår plikt å bidra til at kristentroen kan legge grunnlag for.

Budskapet vi formidler bør skape

positiv gjenklang og gi rom for gode endringer. Det bør la oss få fornyet innsikt i sammenhenger i livet og gi oss en mening som bærer når annet brister; en mulighet for hvile fra krav, forventninger og fastlåste sammenhenger som holder oss nede. På denne måten er det er en viktig oppgave å fange for å fenge. Vi har et budskap som kan gi mening langt ut over hverdagens trivialiteter. Vi har et budskap som kan gi mening også til de hverdagslige gjøremål som ikke oppleves som verken spesielt edle eller religiøst betinget. Vi har et budskap som kan gi styrke, som kan gi fornyet mot, som kan gi innsikt og skape gode retninger i møte med alle de utfordringer som legges foran oss. Vi ser andre mennesker. Vi hører hva verden skriker mot oss av utfordringer. Vi ser så godt hva som skal til for å bidra til at de gode kreftene kan få større grobunn. Derfor er det et poeng å fortsette å snakke om å tro og være med å skape tro for nye generasjoner, for nye grupperinger. Vi har ingen grunn til ikke å være frimodige. Det er med andre ord ikke grunn til forlegenhet på troens vegne. Tvert imot.

I dagens bibeltekst er det en som nettopp bæres av forlegenhet som løftes opp med ordene «Vær ikke redd»! Kan vi som kirke gi enkeltmennesker noe av dette, så har vi klart noe vesentlig og viktig for nettopp det mennesket. Dette handler ikke om nødvendige hierarkier som må være til stede for at tro skal skapes og vekst kan finne sted hos det

enkelte mennesket.

NOEN KALLES TIL SÆRLIGE OPPGAVER – KALLET – OPPGAVEN

Det er en sammenheng i dagens bibeltekster som gir oss en litt annen retning enn bare å snakke om særskilte funksjoner – selv om både GT teksten og Paulusteksten jo handler om to mennesker som begge har blitt gitt en særegen plass i formidlingen av troen vår. Abraham som utgangspunkt ikke bare for vår tro, men hele den Abrahamittiske familie – (med jødedom og islam i tillegg til den kristne tro), og Paulus som jo mer enn noen skapte den teologien som ble grunnlaget for framveksten av den kristne troen. Det er elementer hos begge som gjør dem så normale at vi kan forholde oss til dem, på tross av tradisjonens vektlegging av dem. Paulus klager på egen utilstrekkelighet og Abraham klager på at han er alt for gammel når han møter opplevelsen av å være kalt fra Gud.

Det gir dem snev av å være ganske så vanlige mennesker. Det er nettopp det som er poenget – i møte med en Gud som kaller – er det helt alminnelige vanlige mennesker som får en oppgave. Og de fyller denne oppgaven. Kallet er kanskje ikke så mye Guds stemme som kaller, men det er den indre responsen – den som tar konsekvensen av at det er noen som har særskilt plass. På tysk heter kall «Beruf» – som kan oversettes med «yrke». Å finne kallet og finne ut

hva en er kalt til er å finne sin plass i en sammenheng hvor det ikke er snakk om oppe eller nede, høyt eller lavt, viktig eller ikke viktig. Vi tjener alle den samme hensikt: Å fylle våre liv på gode måter med gode hensikter som har positiv betydning for dem som vi er i berøring med. Å følge kallet er for meg derfor knyttet til å ta på alvor de muligheter som en har og kan gå inn i.

For å si det slik vi ofte har sagt det: Det var syndige menn som fikk de «store oppgavene». Peter ville ha Jesus til å stikke av, Paulus så på seg selv som mindre enn noen. Det er ikke snakk om hvem som er verdig eller ikke til å gå inn i oppgaver som trenger å bli løst. Kirken har en trist historie når det gjelder å få mennesker til å føle seg uverdige – med gode referanser til Paulus og Peter selv. Enten det dreide seg om ugifte mødre, homofile som ikke fant sin plass, eller det dreide seg om folk som ikke hadde så mange ord om den troen de bar på. At hensikten ofte var god, er en dårlig unnskyldning. Jeg tror det ville vært bedre om vi bare lyttet til det som Jesus selv møter Peter med: «Vær ikke redd». Fyll den oppgaven som er din – og følg de gode hensikter og intensjoner som troen gir oss all mulig grunnlag til å ha fokus på. Det er aposteldagen: Apostlene ble store menn – men det var fordi vi gjorde dem til det. Vi er ikke større enn at vi fyller den oppgaven – det kallet vi har, noen av oss. ■

OLSOK

Olsok - 29. juli 2011

Prekentekest: Matt 7,1-5 Lesetekster: Mos 4,8-15; Rom 14,7-13

Salmeforslag: 741; 925; 062 710; 633; 745

Andreas Hilmo Grandy-Teig
Vik. Kapellan, Røa og Sørkedalen
teig@nvg.org

Olsokdagen er eit godt eksempel på korleis utvalget av bibeltekstar i tekstboka vår bær med seg ein klar agenda. Lukas-teksten i første rekke (som blir tredje rekke-tekst i den nye tekstboka) bringer ein tekst om korleis «dei største» skal være tenarar inn på ein dag da kyrkja feirer martyrdagen for heilag Olav. Identifiseringa av den største med den yngste, leiaren med ein tenar, (v. 26) blir eit hermeneutisk grep som skal gi oss muligheiten til å lese Olavsfortellinga (om vold, kristning og tru, verdsleg kamp om makt, og ein konge som døydde på slagmarka) som ei fortelling om kongen som tenar sitt folk. Den tradisjonelle lesinga av denne teksten til Olsokfeiringa gjør det mulig å ikle den heilage kongen nye klær, som ein audmjuk Kristi tenar. I den grad det gjør at vi ubevisst aksepterer og rettferdiggjør volds- og maktbruken Olav sto for er det problematisk.

Eit mogleg preikeprosjekt kunne være å drive hermeneutisk bevisstgjøring for kyrkjelyden. (Eksplisitt bevisstgjøring rundt korleis vi les og brukar

bibeltekstar høyrer heime i forkynnelsen oftare enn kvart jubelår.) Det er fristande å bruke tid på å kritisere Olav og framstillinga av han, men eg trur det er meir interessant og meir oppbyggelig å tematisere forholdet mellom teksten og historia, korleis dei påvirkar kvarandre, korleis teksten blir brukt, og kva det sier om bodskapen i teksten at han kan få ein slik funksjon.

Eg lurar på om teksten også har eit anna potensial som eg trur kan passe inn i ein Olsok-kontekst, nemlig ei økumenisk og dialogisk retning. Disiplane kranglar om kven av dei som er den største, men Jesus gjør det klart at dei ikkje må søke makt over kvarandre, men ha eit tenande sinnelag. Interessant her er det at Jesus ikkje bagatelliserar eller overser at maktforhold og hierarki faktisk finst: v. 27 «hvem er størst, den som sitter til bords eller den som varter opp? Er det ikke den som sitter til bords?». Dynamikken som oppstår når Jesus da sier «Men jeg er som en tjener blant dere» antyder at ein kan ta forskjellige rollar uavhengig av maktposisjon. Noko slikt krevs for å skape dialog: Vilje til å sjå den andre ikkje fra ein sjølvopplevd høgareståan-

de posisjon, men fra ein tenande synsvinkel, der det den andre gjør og sier er noko eg vil ønske å forstå på den andres premiss.

Dialog handlar sjølvsagt også om gjensidigheit, og det er vanskelegare å lese gjensidigheit ut av ein tekst som så tydeleg tematiserer at det finst ulike maktposisjonar. Men i den grad Jesu ord om seg sjølv som tenar og kritikken av disiplane som vil være den største kan oppfattast som ei rettesnor for disiplane i sin omgang med kvarandre, ligg gjensidigheita innebygd i forholdet disiplane i mellom. Der alle deltakarar i ei gruppe vil sjå seg som ein tenar i forhold til dei andre, ligg det betre til rette for gjensidig respekt enn om alle ønsker å sjå seg som leiarar. Dette er kanskje ikkje eit fullt utbygd rammeverk for dialog, men det kan gi rom for eit korreks til det nasjonale prosjektet på Olsok.

Nasjonsbygginga er tungt tilstades i Olsok-tradisjonen. Tre av fem salmar i salmeboka under «Olsok» har kyrkje og nasjon som motiv, og vi kjenner historia til Olavskulten i forhold til det moderne nasjonsbyggingsprosjektet. Olsok bær likevel også på eit internasjonalt/økumenisk perspektiv som vi og finn spor av i teksten.

Disiplane er samla med Jesus under det siste måltidet. Vår tekst står nesten umiddelbart etter innstiftinga av nattverden, og i v. 30 følger lovnaden om at disiplane skal representere og leie Israels tolv stammar. Hos Lukas veit vi

at disippeloppgdraget til Guds folk blir tolka vidt, og Israels tolv stammar må kunne lesast som verdas folk. Den nye pakta, med det verdsomspennande Gudsfolket, der Kristus skal være tilstades i kvar forsamling i brød og vin, er bërande for disiplane når dei no blir sendt ut. Dette er oppdraget kyrkja hadde når ho kom til Norge, og det at vi høyrer til dei tolv stammene (den verdsvide kyrkja) er ein vel så viktig konsekvens av teksten denne dagen, som da hjelper å fokusere på korleis forholdet mellom stammene skal være. Dette igjen kan lesast både i forhold til vårt forhold til andre kyrkjesamfunn, som til forholdet mellom kyrkjer i sør og i nord (ut i fra det maktkritiske perspektivet eg var inne på ovanfor).

I denne samanhengen er det interessant å hente fram eit historisk motiv fra Olavstradisjonen som biskop Finn Wagle tok opp mot slutten av si tid i Nidaros, nemleg dei økumeniske båndane både sørover, austover og vestover (sjå «På sporet av Olavsarven» i festskriftet Ingen lever for seg selv, Verbum 2008). Olav sine kilder var i sør, der han vart døpt (Rouen); i vest (England), der han henta sine biskopar; og i aust (Novgorod), der han i utlendigheit var i kontakt med bysantisk kristendom. Og dette var ei tid da splittelsen mellom kyrkjene i aust og vest enno ikkje var eit faktum. Olavstradisjonen har derfor eit historisk potensiale i seg til å virke dialogisk, felles og sameinande.

Eg har prøvd å presentere nokre al-

ternative synvinklar på teksten vår til Olsok til dei tradisjonelle. Likevel vil eg til slutt sitere Finn Wagle fra artikkelen ovanfor, som ein peikepinn på at også Olsok bør tolkast til å handle om meir enn Norge, meir enn kyrkja, meir enn Olav. Men denne tankerekka blir det opp til kvar og ein og følge:

I Olavsarven ser vi at martyriet er et perspektiv på livet, mer enn på dø-

den. Helgenkongen viser vei til Jesus Kristus, og da nettopp til betydningen av hans død og oppstandelse. Det er ikke gjennom egen styrke vi finner det håp som kan gi oss feste i våre liv. Det er i hans kraft. Det handler om det liv som leves nær Kristus og som stadig øser av den livets kilde som hans død og oppstandelse er. (s. 188). ■

DET GAMLE OG DET NYE

7. søndag etter Pinse: - 31. juli 2011

Prekentekest: 5. Mos 30,11-16 Lesetekster: Fil 3,3-11, Matt. 5,20 - 24 (25-26)

Eystein Alexander Elde
Førstesekretær ved det teologiske fakultet
eystein.elde@gmail.com

Denne søndagen er det predikantens oppgave og preike over 5. Mos 30,11-16. Åpningsverset *Disse budene som jeg gir deg i dag, er ikke for vanskelige eller fjærne for deg* (v.11) peker til en paktsinngåelse mellom Gud og Israel, slik de tidligere har blitt foreskrevet i presteskriftet (Deuteronomium). Vi er med andre ord godt plassert tilbake i den gamle jødiske kultus. En kan kanskje si at 5. Mos 30,11-16. kan ha fungert som en «summa Deuteronomium». Tekstens opphav hører hjemme i ett gammeltestamentelig teologisk-univers, som ligger langt borte fra den kristene lovpraksis (tro og etterfølgelse).

Termene «det gamle» og «det nye» ble jo konstruert i kirkens strid mot gnostisismen, men hva er gammelt og hva er nytt i vår tekst? Hva er det nye i denne tekstensom vi kan bruke i vår kristene kirke?

Wingren har i sin teologi (se: *Skapelsestro og Kristusbekändelse Kirke og Kultur 87:1982*) vist hvor viktig det var for urkirken å inkludere GT i den kristene kanon. Skulle *Kristus og*

Evangelium framstå som noe *nytt*, var det helt nødvendig å la det *gamle* bli stående. Her var det en svært viktig moment å belegge en Gudstro som også sa noe bestemt om den skapte verden. At Gud var skaper, og at det var den skapte verden Kristus hadde levd og dødd og gjenoppstått i. Derfor var GT viktig, for der var en tekstsamling som bar alt dette i seg.

Kanskje det vil forstyrre retningen og målet i prekene, hvis en først redgjør og «forklarer» tekstens historiske opphav osv.? Ved å si noe om GT teksters historiske opphav, og aktuelle betydning i dag (skapelsen) kan en i alle fall «redde» GT, ved og å si noe om kontinuiteten mellom skapelen og frelsen, hvordan «det gamle» og «det nye» henger sammen og er betingen av hverandre.

Fra et folkelig perspektiv, får en ofte høre at «ja» de tror på Gud, og «ja –men ikke så mye på Gud fra Det gamle testamentet, med alle lovene, og påbudene» osv. Det ligger selvfølgelig et stort preken-potensiale her. Forestillinger om Gud som suveren lovgiver, samt at de jordiske makter (rettsstat + lov) representerer Guds vilje på jorden, er i vår

kirke et tilbakelagt stadium. Men det er også et tilbakelagt stadium i denne teksten (hvis en leser 30,11-16 isolert fra resten av Deut.!) for (budene) er «er ikke i himmelen...eller på andre siden av havet» (v. 12-13) men «ordet er deg ganske nær, i din munn og i ditt hjerte, så du kan leve etter det».

Menigheten befinner seg kanskje i en kirke hvor det er blitt utført en evangelieprosesjon? Spørsmålet er uansett like viktig: Hvordan kan en tale om denne teksten som ett evangelium? «Se, i dag har jeg lagt fram for deg livet og det gode og døden og det vonde». (v.11). Dette er noe som skjer nå. I forkynnelse øyeblikk. Her er både første og andre trosartikkel tilstede; Det er Gud som skaper og som har «lagt fram for deg livet» (v.11) «Jeg tror på Gud Fader, den allmektige, himmelens og jordens skaper». Men også andre trosartikkel kan leses inn i slutten av vers 11. i vår tro på en Gud som har gjennomlevet og seiret over døden og det vonde «Jesus Kristus.. pint under Pontius Pilatus, korsfestet, død og begravet».

I predikantens vei til teksten som evangelium, er det også en mulighet å tale om forholdet mellom lov og evangelium. Da vil det være naturlig å koble inn den tidligere lesningen fra Paulus.

I epistellesningen (Fil 3,3-11) leser vi om Saulus; «brennende i min iver at jeg forfulgte kirken, uklanderlig i min rettferdighet etter loven» (Fil 3:6). I møte med den korsfestende og oppstandene Kristus, som hadde gjennomgått «døden og det vonde» (v.11) fikk Paulus kjenne «kraften av hans oppstandelse» (Fil 3:10a). Her er vi tilbake til åpningsverset fra Deuteronomium: «Disse budene som jeg gir deg i dag, er ikke for vanskelige eller fjerne for deg» (v.11). Det er dette som er kirkens oppdrag i verden, å forkynne Kristus slik at vi skal «blir ham lik idet jeg (Paulus) dør som han» (Fil 3:10b). Det er dette som er kristendommens eneste lov. Det er dette som er kristendommen eneste bud. Kristus har kommet ned fra himmelen for vår skyld, så vi trenger ikke «fare opp til himmelen...og hente (budene/frelsen) ned» og heller ikke reise til «den andre siden av havet» (v.12). Nei, ordet er deg ganske nær, i din munn og i ditt hjerte, så du kan leve etter det. Det er det skapte mennesket som Gud frelser. Og det er den skapte jord som engang skal forvandles og frelses i tidens ende. Og det er dette livet som er utgangspunkt for alt det som engang skal komme. Dette er evangelium. ■

UNDERE

8. søndag etter Pinse: - 7. august 2011

Prekentekest: Mark 8,1-9 Lesetekster: Sal 147, 1-11; 2. Kor 9,8-12

Bjarne Kjeldsen
Rådgiver, KA
bjarne.kjeldsen@ka.no

Innledningsvis må jeg innrømme at denne prekentekesten byr meg på en god porsjon motstand. Underfortellingen hos Markus skrubber hardt mot mine erfaringer og mitt verdensbilde. Lesetekstene skjerper denne opplevelsen. Salmen med lovprisningene av en handlende, rettferdig, god, mektig og heftig opplevd Gud føles fremmed. Kontrasten til vår verden blir for stor. Forskjeller blir større, naturkatastrofer rammer med utslettende kraft og frykt får oss til å sette grunnleggende friheter og rettigheter på spill. Verken tro eller god livsførsel gir garanti for noe som helst. Versene fra Korinterbrevet legger listen høyt og kan nesten vekke assosiasjoner til herlighetsteologi. Men Gud er ingen selvfølge. Talen om Guds handling i menneskenes verden går på et værbitt språk, tæret av krav til rasjonalitet og relativiteten ved alt vi ikke kan vekke og måle. Det er dette bakteppet som gjør meg litt pessimistisk av å skulle ta tak i disse tekstene.

For den gode og flittige kirkegjenger er tekster som dette normaldistanse.

Når trygg tro er der som et premiss og tolkningskompetansen er etablert, så ligger det oppbyggelige her helt i dagen. Historien forteller hva Jesus makter å gjøre med menneskets små bidrag, men også om hvor verdiløst det hele er uten Jesu handling og vilje. Om vi tror at det er slik og frimodig byr på det vi har skal troen bære frukt og mennesker få glede av det vi gir. Den erfarne troende kan ha utbytte av dette uavhengig om underet forstås bokstavelig eller ikke. Men i denne gjennomgangen har jeg lyst til å fokusere på en annen gruppe enn de søndagsskoleskolerte. Den norske kirke er på vei inn i en virkelighet hvor de selvfølgelige båndene mellom folk og kirke blir færre. Det samme blir anledningene hvor evangeliet møter enkeltmennesket og får en sjanse til å nå inn til livshjelp og tro. Men i hver barnedåp, hver gang et barnekor trekker slektninger til kirken og ved ulike kirkelige handlinger får vi en mulighet til å vise at kirken er bærer av et budskap med relevans og substans, også i vår tid og i lys og vår verdens utfordringer. For mange vil undersjangeren komme i veien. Spørsmålet om man tror på historien eller ikke skygger for

andre lag betydning. Hvor er relevansen for mitt liv? Skal dette være et vitnesbyrd over hvor fantastiske ting Jesus utrettet? En slags salgsplakat? Men når Jesus grep inn da, hvorfor gjør han det ikke nå? Kirken prediker jo at Jesus lever? Hvordan skal jeg kunne identifisere meg med en kirke som tror på under og eventyr?

For min del åpnet denne teksten seg når jeg forsøkte å se litt forbi de vante forståelsesmønstrene og sette hele underdiskusjonen til side. For meg blir dette da også en historie om å handle inn i den situasjonen man er stilt ovenfor, vise sosial samvittighet og hjelpe med de midler man har. Det hele starter med Jesu omsorg for alle de sultne menneskene rundt ham. Han ser et konkret problem og responderer. Til tross for tvil og en tilsynelatende umulig oppgave, blir disiplene med og bidrar med det de kan. En slik lesning som fokuserer på forpliktelsen ovenfor menneskelig nød kan de fleste kjenne seg igjen i. Som tidligere nevnt byr verden på nok av historier om nød og fortvilelse. Impulsen om å trekke seg tilbake og se summen som umulig å forholde seg til har vel de fleste av oss erfaringer med. Miljøtrusler, sult, truede sykdommer, maktmissbruk og sosial nød er eksempler på problemer med en slik effekt. Når det står at Jesus sier «Jeg synes inderlig synd på dem», er det en setning som skaper gjenkjenning. Underfokuset gjør oss til betraktere, passive. Gjennom dette sitatet ser

Jesu tilbake på oss og viser tilstedeværelse i vår virkelighet.

I Markus sin versjon av denne underfortellingen snirkles ikke historien til med belæringer av typen «så liten tro dere har, vet dere ikke at...». Jesus går rett på og får folk med. Det er først når det hele er over, når alle har gjort sitt at underets omfang blir klart. Før de står der med de syv fulle kurvene fortelles historien om samarbeid, sosial samvittighet og lederskap. Så befriende, egentlig.

På mange måter har nok diakonale organisasjoner og tiltak vært de viktigste bidragsyterne til at svært mange mennesker har fått danne seg et bilde av en Gud å håpe på. Et bilde som kan stå seg, også på tross av elementer ved kristentro og kirke som kan oppleves fremmedgjørende. Jesu medfølelse her gir kirkens sosiale engasjement en solid forankring. Det er ikke tilfeldig, men en kjerne i og en konsekvens av kristen medmenneskelighet. Kanskje kan en aksentuering av dette aspektet ved denne og lignende fortellinger bidra til en begripelig kilde til livshjelp for moderne mennesker som sliter med tekster om overnaturlige hendelser eller spørsmålet om hvorfor de trenger syndenes forlatelse og Jesu korsdød. Utgangspunktet for Jesu kjærlighet til mennesket knyttes til et her og nå, ikke et en gang da, på vilkår. Kanskje er det også her moderne menneskers troshistorie finner sitt best egnede utgangspunkt?

Men hva så med de sju kurvene? Hva med det ufravelige faktum at Markus forteller om syv brød og noen fisker som mettet mange tusen? Det står der. Evangelisten har utvilsomt skrevet det av en grunn. Ender dette like vel som underfortellingen som til syvende og sist var historien for den kompetente troende? Kanskje. Men ikke nødvendigvis. Resultatet av engasjementet berettiger innsatsen. Det nytter. Uten håpet om at det en har å bidra med skal gjøre en forskjell ligger handlingslamelsen nær. Samtidig tydeliggjøres det at initiativtakeren her er ikke en hvilken som helst sosial entreprenør. Det er noe her vi ikke forstår, men som vi konfronteres med og må forholde oss

til. Jesus er ingen hvem som helst. Folk følger ham tre dager inn i ødemarken, han ser dem og sørger for dem. Når troen sitter langt inne, kan kanskje håpet være en god begynnelse. Håpet om at noen ser oss og våre medmennesker, kjenner inderlig medfølelse og leder folk til handling der mennesker har det vondt. Håpet har åpne hender, øyne og ører. Håpet er konstruktivt og kreativt. Håp er et godt jordsmonn for tro.

Den norske kirke må orientere seg i et farevann som tillater langt færre navigeringsfeil enn tidligere. Kanskje blir da økt konsentrasjon om å vekke gjenkjennelse og håp en viktig forutsetning for å holde Dnk åpen og inkluderende, også i fremtiden. ■

FALSKE PROFETER

9. søndag etter Pinse - 14. august 2011

Prekentekest: Matt 7, 15-20 Lesetekster: Mi 3,5-7; Rom Gal 1,6-9

Roger Jensen
Daglig leder, Pilgrimssenteret, Oslo
roger.jensen@teologi.uio.no

Det er to kjente og teologisk mye diskuterte tematikker som møter oss i dagens tekst: De falske profeter og troens frukt. Tematikken møter oss gjennom mange av Bibelens tekster, men ofte adskilt. Det er særlig gjennom Det gamle testamentet vi til stadighet møter spørsmålet om sann og falsk profet. Og selv om vi lett kan fremholde Amos med sitt sosialetiske budskap, blir bildet så langt mer sammensatt når vi utvider blikket. Da kan vi like gjerne møte sammenstillingen av sann profet og hellig krig. Nettopp i vår egen tid har vi en særlig forståelse av hvor vanskelig den sammenstillingen er.

Vi er skolerte i oldkirkens stridigheter om kirkens lære. Nyere leserspektiv åpner imidlertid historien på uvante måter, vi ser at det er seierherrenes fortellinger som har kommet til å prege historiens oppfatning av hva som skjedde, av hvem som var de falske profeter. Nettopp denne bevisstheten, hvor vi våger å fremlegge de kjente historiske sannheter til revisjon, utfordrer oss i dag på en særlig måte, jfr. på den ene side seriøs feministisk forskning

om kvinners plass og rolle i den tidlige kirke og på den andre side spekulative fremstillinger (cf Dan Brown) som gjøres til million-industri.

I møte med spørsmålet om de falske profeter utfordres vi som forkynnere til å ransake oss selv og å ransake vår teologi. Samtidig: det kan ikke overraske. Det er nesten som en nødvendig konsekvens av moderne teologi, en teologi som alltid søker å *nyartikulere troens sannhet i samtiden*, at man har et kritisk blikk på historien, den historiske kirke, teologi og forkynnelse. Slik må det være om man skal ta kallet til å «forkynne rent» på alvor med den kritiske historiske og metodiske innsikt vi har.

Det enkleste er nettopp det historiske perspektivet: Var de falske profeter de prester som preget av pietismens omvendelsesglød avskrev «barnetroen», den tro som var uten den bevisste omvendelse, som utilstrekkelig? Var de falske profeter de prester som var så preget av rett-troenhet at det trosuttrykk som avvek fra lærens A4 ble avskrevet som utilstrekkelig?

Spørsmålet om sann/falsk profet blir særlig interessant når vi ser hvordan karakteristikkene vendes: For 100 år siden var det de som stod opp for

kvinnens rett til ordinasjon som kunne stemples som falske profeter, mange grupper har av denne grunn forlatt Den norske kirke. Fortsatt blir noen gitt samme stempel når vi fremholder homofiles rett til det samme. Men i dag har dette i stor grad snudd. Den som i dag avviser kvinnens rett står i større fare for å stemples som falsk profet enn omvendt. Utviklingen skjer tilsvarende hva angår homofile. Karakteristikkene vendes. Nettopp å se det er et viktig apropos og gir oss et viktig perspektiv på både tekst og lære.

Det som imidlertid er særlig viktig med dagens tekst er koblingen Jesus gjør mellom sann/falsk profet og god/dårlig frukt.

Svært mange har meninger om hva som bør ligge i «god frukt». Hos de mange brev i Det nye testamente møter vi lange lister om hva troens frukt er. Historisk kunnskap forteller oss imidlertid at disse listene i stor grad er samtidens idealer satt på formel. Gjennom Pontoppidan er nordmenn gjennom generasjoner opplært i å tenke at om man driver med spill, drikk, dans, «besøker forlystelsessteder», ja så er dette alltid synd, i.e. uttrykk for dårlig frukt, men det er dobbelt synd om man gjør det på helligdager.

Hva er de fruktene som etterspørres? Det liv som er ordnet og «skikkelig», som følger konvensjonene, som verken kjenner fyll eller utsvevende liv, men som er borgerlig ordnet? – Slik kirken har vært med å forme idealer og mo-

deller for praksis, teori og dyd gjennom generasjoner.

Nettopp de nye leserperspektivene i møte med de historiske tekster, en øket forståelse av hvilke konsekvenser seierherrenes historieskriving har medført, skal hjelpe oss til å se nye perspektiv også på de historier vi møter i menneskers liv i dag. Kategoriene rent og urent blir vanskelig å skille klart, tolkningen av hva som er god eller dårlig frukt kommer raskt i et nytt perspektiv.

Samtidig må det fastholdes at disse overveielene ikke lar oss unnsnippe det ransakende spørsmål etter «sannhet» – *the bare essentials*: Å faktisk forkynne evangeliet denne dagen og ikke kun ende i kulturanalyse fra prekestolen.

Bispemøtets høringsnotat i homofilisaken «Kirkens enhet og troens fundament» (1997) gjorde den (ubeviste) feil i sin tittel å fremholde at troen har flere fundamenter. Troens ene fundament er den korsfestede og oppstande Jesus Kristus (jfr. 1. Kor 3:11). Problemet melder seg når dette ene fundament suppleres av andre «fundamenter»: gjerne etiske posisjoner eller moralske praksiser (i.e. frukten).

Nettopp her reiser spørsmålet seg ved sammenhengen mellom liv og lære. Og ofte, også fra kvalifiserte teologer, møter vi kritikk av at dette ikke henger godt nok sammen. At det er nettopp et behov for sterkere å fremheve troens liv, troens konsekvenser, ja nettopp: fruktene.

Den som tar seg bryet med å jobbe

seg gjennom de klassiske tekstene på 1500-tallet til grunn for vår kirkes særlige konstitusjon, vil imidlertid se at det forholder seg annerledes. Striden stod ikke ved fruktens viktighet, men i hva som muliggjør fruktene. Nettopp når menneskets identitet erfares å være en «gaven» (nåden, frelsen, kjærligheten), nettopp og først da muliggjøres det å følge «eksemplet» (tjenesten og oppofrelsen for nesten). Det er ikke slik at tjeneste og oppofrelse er betingelse for gaven, frelsen. Det er poenget. I reformasjonens språk er dette skillett mellom «gave» og «eksempel», og hvor poenget er at det å leve i gaven muliggjør at du kan følge eksemplet. Gaven, nåden, kjærligheten gjør mennesket til et rør eller en kanal for videreføring av det samme til nesten.

Dette er både klassisk teologisk barnelærdom samtidig som det er å velge et annet leseperspektiv i spørsmålet om

fruktens plass og betydning.

I dag er dette reformatoriske grunnsyn, spørsmålet om rekkefølgen, blitt en selvfølge for oss i de fleste områder av hvordan vi tenker om mellommenneskelig liv, om enn i sekularisert form. For eksempel er det i dag fundamentalt i forståelsen av barnets utvikling (utviklingspsykologisk): gjennom erfaring av kjærlighet og aksept kan barnet utvikle seg til et selvstendig, ansvarlig og modent individ. – Ikke gjennom de harde krav, eller gjennom slag og pryl.

Det handler om troens fundament, Jesus Kristus. Det handler om at de falske profeter nettopp truer dette fundamentet. Og det handler om at fruktene muliggjøres i og gjennom det ene fundament. – Utenfor dette fundament blir all tale om frukt kun nådeløse krav. Man kan aldri avlese tilhørighet til kirke eller kristenstand gjennom menneskers liv. Det er en befriende tanke.

KIRKEFORLIKET

KONSEKVENSER AV EVENTUELLE ENDRINGER I GRUNNLOVENS BESTEMMELSER OM STATSKIRKEORDNINGEN I STORTINGSPERIODEN 2009-2013

Høringsuttalelse fra Det praktisk-teologiske seminar

Departementets høringsnotat av 1. februar 2011 handler formelt sett om de nødvendige konsekvensene som knyttes til eventuelle grunnlovsendringer som følger av kirkeforliket innenfor stortingsperioden 2009-2013. Men fordi grunnlovsendringene åpner for betydelige endringer i organisering og styring av Den norske kirke, preges høringsnotatet også av en undertekst som er vidtfaavnende og særdeles viktig for kirkens framtid. Selv om departementet bestreber seg på å fastholde en avgrenset og praktisk orientert tilnærming til de spørsmålene som reises, peker det selv mot mange av de store spørsmålene som gjelder framtidig kirkestyre for DnK. Slik blir også høringsnotatet lest av viktige høringsinstanser som Kirkerådet (KR) og Kirkemøtet (KM).

For PTS er det særlig viktig å kommentere sider ved grunnlovsendringene som direkte vedkommer seminarets ansvarsområde. Det dreier som om så

sentrale spørsmål som prestetjenestens plass innenfor den foreslåtte nyordningen og forvaltningen av teologisk kompetanse innenfor et nytt kirkestyre. Drøftingen av disse spørsmålene springer direkte ut av forslaget om endring av § 16 i Grunnloven, og er på det nøyeste knyttet til så vel ekklesiologisk refleksjon som demokratisk praksis i kirkelig sammenheng.

Med dette som utgangspunkt vil vi konsentrere vårt hørings svar om følgende deltemaer:

- A. Den langsiktige strategiske tenkingen om kirkelige reformer
- B. Departementets rolle under videreutviklingen av kirkestyret for DnK
- C. Den læremessige forankringen innenfor et nytt kirkestyre

A. DEN LANGSIKTIGE STRATEGISKE TENKNINGEN OM KIRKELIGE REFORMER

Departementet understreker i sitt høringsnotat at kirkeforliket handler om

en forfatningsreform, og ikke om en forvaltningsreform. Selv om det er vanskelig å skille disse nivåene skarpt fra hverandre, gir oppdelingen mulighet til å unnlate å trekke vidtgående konsekvenser av forliket. Notatet vektlegger verdien av skrittvis endringer av statskirkeordningen. Poenget med denne framgangsmåten er «å etablere tilstrekkelig sikkerhet for at endringer i statskirkerordningen kan bidra til å bevare Den norske kirke som en åpen, inkluderende og demokratisk folkekirke» (s. 6).

PTS gir sin tilslutning til denne strategien. Den store utfordringen i den videre utviklingen av kirkestyret for DnK handler om akkurat dette spørsmålet. Fra politisk hold får en lett inntrykk av at sikringen av kirkelig bredde først og fremst handler om stemmeprosenten ved kirkelige valg. Selv om dette er viktig, vil framheve at en drøfting av demokrati i kirken må bli langt mer nyansert om den skal stå fram som troverdig.

Etter PTS' syn må i alle fall tre faktorer tas i betraktning innenfor en slik samtale. Den første handler om selve valgene. Det er ikke vanskelig å enes med politikerne om at det er viktig å øke deltakelsen ved kirkelige valg. Samtidig må en ikke miste av syne at et velfungerende demokrati ikke bare forutsetter at oppslutningen overstiger et minstenivå, men også at en lykkes med å tilveiebringe tilfredsstillende kandidatlistene. Dersom så ikke er tilfellet, vil

det være en fordel om en i kirkelig sammenheng ble litt mer lavmælt når en snakker om kirken som demokratisk institusjon.

Den andre faktoren dreier seg om organisasjonsstruktur. Demokrati kan utvikles på utallige måter. Men innenfor ethvert demokratisk styre er det viktig at en gjennom selve organisasjonsformen sikrer at meningsbrytningen blir tatt på alvor, og at det blir lagt inn sperrer mot altfor sterk maktkonsentrasjon. Rådsstrukturen i dagens kirkeordning framstår som monolitisk. I dagens ordning balanseres denne strukturen av en supplerende struktur som hovedsakelig ivaretar organiseringen av prestetjenesen. Det betyr at det rent konstitusjonelt oppstår noen utfordringer knyttet til utformingen av den kirkelige organisasjon når disse to strukturene skal tilpasses hverandre. Denne tilpasningen er krevende og rommer bl.a. spørsmål som arbeidsgiveransvar, plasseringen av tilsettingsmyndighet mm. Vi vil i denne sammenheng understreke at organisatorisk videreutvikling av DnK også dreier seg om demokratisk troverdighet. Det er et demokratisk anliggende å være på vakt mot alle tendenser som vil samle for mye makt på få hender.

Den tredje faktoren handler om premissene for kirkens demokratiske innretning. Alle innser verdien av at representative organ med utspring i menighetene har fått en sentral plass i norsk kirkeliv. Men det er ikke det

samme som å si at kirken organisatorisk kan forstås på samme måte politisk virksomhet. Kirken har et annet oppdrag enn å tilrettelegge for mest mulig folkelig samfunnsstyring. I arbeidet med ny kirkelig struktur er det nødvendig å vurdere kirkelig særpreg og sikre at kirken i framtida faktisk tar vare på dette særpreget. Det vanskeligste punktet i denne sammenheng knyttes til balansen mellom teologisk faglighet på den ene siden og reell innflytelse av allmenn, erfaringsbasert dømmekraft blant kirkens medlemmer på den andre siden. Selv om faglighet i kirkelig sammenheng omfatter langt mer enn teologisk kompetanse, er det den teologiske kompetansen, både innenfor og utenfor presteyrket, som utfordrer en konsekvent politisk forstått demokratitenkning i kirkelig sammenheng. Samtidig er det etter PTS' oppfatning viktig å understreke at kvalifisert faglighet også bidrar til å utdype og videreutvikle kirkens åpne og inkluderende profil.

Nettopp fordi vi mener disse overordnede spørsmålene er avgjørende for kirkens framtidige organisering, er det viktig å bruke tid på å gjennomtenke dem så grundig som mulig før en bryter med dagens ordning. Vi synes utredningsarbeid har vært tillagt liten vekt i denne sammenheng. Så langt har utredningsarbeidet unnlatt å vurdere ulike modeller for kirkeordning opp mot hverandre, og referansematerialet fra ordninger innenfor kirkesam-

funn det er naturlig å sammenlikne seg med, har spilt en underordnet rolle. Vi har i dag ikke flere holdepunkt for samtalen omkring samordningen av embe- og råd enn vi hadde etter det første Bakkevigutvalgets arbeid. Det eneste en merker seg er at ingen lenger snakker om de to linjene.

Vi etterlyser også en evaluering av Kirkeloven av 1996 før det utformes ny kirkeordning. Hvorfor blir eksempelvis ikke den omstridte ordningen for hvordan virksomheten i soknet skal ledes underlagt kritisk gjennomgang? Og hvordan har samspillet mellom menigheter og fellelråd faktisk fungert? Har forvaltningen av store samfunnsoppgaver, som vedlikeholdet av kirkebyggene, vært tilfredsstillende? Et hovedproblem ved reform-prosessen som helhet er at den fortier ubehagelige utfordringer og målrettet skyver store og vanskelige spørsmål foran seg, samtidig som flere og flere brikker legges på plass for en ny kirkeordning. Det må betraktes som en lite åpen og demokratisk prosess som i tillegg tildekker de ideologiske utfordringene som knyttes til utformingen av ny kirkeordning.

Innenfor DnK pågår det i dag en maktkamp mellom ulike instanser som har som mål å posisjonere seg i forhold til framtidig kirkestyre. Da blir det desto viktigere å minne om at *samordning* av prosessen framover blir helt avgjørende, dersom målet er å utvikle gode strukturer for alle som hører inn under kirken. Det er ikke bare på politisk nivå

det er viktig med et forlik, det samme er tilfellet innenfor kirken selv.

I dagens situasjon er det bare departementet som kan legge til rette for en slik samlende prosess. Det innebærer at departementets rolleforståelse i forbindelse med kirkereformen er av den største betydning. I overgangen fra en styringsstruktur til en annen hvor departementets rolle mer eller mindre skal avvikles, har departementet etter PTS' forståelse en dobbel oppgave: Det skal ikke bare legge til rette for kirke-reformer, men det skal også ivareta helt bestemte interesser og anliggender innenfor selve reformprosessen.

B. DEPARTEMENTETS ROLLE UNDER VIDEREUTVIKLINGEN AV KIRKESTYRET FOR DNK

Høringsnotatet kan gi inntrykk av at den prosessen vi nå er midt oppi, utelukkende dreier seg om myndighetsoverføring fra departementet til KR/KM. Selv om departementet foretrekker at denne prosessen går langsomt, levner ikke notatet tvil om hvem som er avsender og hvem som er mottaker i dette bildet. En får inntrykk av at det til syvende og sist bare finnes to parter. Men slik vet vi jo at det ikke er. Dette reflekteres eksempelvis ved at KA, fagforeningene og utdanningsinstitusjonene er bedt om å være høringsinstanser.

Departementet slår fast at KM er kirkens øverste representative organ. Det er riktig, men det er nødvendig å presisere at det er det øverste representative

organet innenfor en rådsstruktur som er blitt til for å ivareta menighetenes tarv, forstått som noe som er forskjellig fra den oppgave Kongen har i kirkestyret. I dag er det slik at Kongen regulerer prestatetjenesten både som arbeidsgiver og som kirkestyre. Mellom de ulike aktørene innenfor dagens ordning finnes reelle interessekonflikter som ikke må tilsløres. I denne sammenheng er det viktig å holde fast at KR/KM representerer én part ved siden av mange andre. Den viktigste av de andre partene er Kongen. Derfor har Kongen i forbindelse med kirkereformene ikke bare til oppgave å tilrettelegge for at kirkeforliket blir gjennomført, men Kongen har også til oppgave å ivareta de samlede interessene for de yrkesgruppene Kongen i dag er arbeidsgiver for. I hovedsak handler dette om presteskapets og faglighetens framtidige plass og posisjon innenfor kirken. At viktige, teologiske spørsmålsstillinger her kommer i spill, blir tydelig når en ser nærmere på arbeidet omkring § 16 i Grunnloven.

C. DEN LÆREMESSIGE FORANKRINGEN INNENFOR ET NYTT KIRKESTYRE

§ 16 i Grunnloven gir Kongen i kirkelig statsråd alminnelig myndighet i kirkelige saker. Fra et teologisk ståsted har dette alltid vært problematisk. Når ordningen har kunnet overleve helt fram til i dag, henger det sammen med sedvane innenfor lutherske kirker som kan støtte seg til en snart femhundreårig tra-

disjon. Men det henger også sammen med den måten Kongen har tillempt og modernisert sitt kirkestyre på opp gjennom tidene. Et godt eksempel på kongelig kirkestyre i dagens kirke finner vi i utøvelsen av læremyndigheten.

I dagens ordning er Kongens myndighet i læresaker i det alt vesentlige av formell karakter. Derfor utøver ikke Kongen et selvstendig skjønn i slike saker. Dagens praksis viser at Kongen håndterer læresaker på en rekke ulike måter. Departementet selv utøver læremyndighet, særlig ved utnevnelser av proster og biskoper, men bare etter å ha rådspurt kirkelige organer, så som biskopene og de teologiske fakultetene, som i dagens ordning tillegges særskilt vekt ved vurderingen av lærespørsmål. I tillegg har vi fått Lærenemnda som nettopp skal «gi uttalelse i saker som gjelder den evangelisk-lutherske lære». Karakteristisk nok må sammensetningen forstås som en utvidelse av bispemøtet, ved at fem teologisk fagkyndige og fire lekrepresentanter tiltrer Bispemøtet. Da Lærenemnda ble opprettet, fant en det altså tjenlig å la læresaker på kirkelig grunn bli håndtert av et organ som tilla teologisk faglighet størst vekt. Formelt sett er Lærenemnda i dag underlagt Kongens tilsynsansvar, på samme måte som det tilsyn biskopene utøver på egen hånd. På gudstjenestefeltet er læremyndigheten delegert til Kirkemøtet, men i dialog med Bispemøtet. Hele dette systemet holdes i dag sammen gjennom § 16

i Grunnloven. Det innebærer at i dag forvaltes læren først og fremst gjennom delegasjon fra Kongen til biskoper og i noen grad teologisk fagkyndighet, knyttet til de teologiske lærestedene. Det er samspillet mellom utstrakt delegasjon til faglige instanser og en demokratisk fundert utøvelse av kongemakten som overhodet har gjort det mulig å fastholde § 16 fram til i dag.

Et viktig spørsmål i forbindelse med endringen av § 16 handler om hvem som i framtida skal ha myndighet til å forvalte kirkens lære. I denne sammenheng er det interessant å lese KMs høringssvar.

KMs høringssvar synes å forutsette at KM i framtida skal utgjøre den kirkelige læremyndighet, og at det får denne myndigheten fra menighetene gjennom en representativ demokratisk struktur. Formuleringen som blir benyttet om myndigheten til å fastsette liturgier, er her avgjørende: «Kirkemøtet mener det er betydningsfullt når departementet vurderer det slik at Kirkemøtet i den egenskap (dvs. som kirkens øverste representative organ) vil kunne ha myndighet til å fastsette liturgier m.m., en myndighet som i så fall ikke er gitt Kirkemøtet av Kongen eller Stortinget, men av menighetene gjennom en representativ demokratisk struktur. Dette anser Kirkemøtet som positivt og framtidrettet» (s. 6). Dette kan tyde på at KM ser for seg at all læremyndighet i framtida skal tillegges KM ut fra den samme begrunnelse. Under avsnittet

om framtidsperspektiv i KMs hørings-svar heter det da også at "Den norske kirkes formelle læregrunnlag bør forankres i kirkens egne representative organer når kirkeforliket utløper" (s. 10). Videre forutsettes det at KR «bør være tilsettings- og disiplinærmyndighet for biskoper» (s. 9). En mener til sist at det er viktig at myndigheten til å fastsette tjenesteordningene for presteskaper overføres til KM (s. 7). En gjør oppmerksom på at tjenesteordningene har læremessige implikasjoner (s. 3).

Gudstjenestereformen er et aktuelt eksempel på hvordan KM i dag håndterer læresaker. KR nedsatte ei faglig sammensatt nemnd til å fremme forslag til nye liturgiske ordninger, men etter at Nemnda hadde avsluttet sitt arbeid, foretok KR på fritt grunnlag de endringene det ønsket i forhold til det framlagte forslaget. Det samme skjedde i forhold til det faglig sammensatte Høringsutvalget som KR nedsatte etter at den omfattende høringsprosessen var avsluttet. Biskopene uttalte seg om forslagene i tråd med KMs forretningsorden, som fastsetter at KM med to tredjedels flertall kan overprøve Bispemøtets vedtak. En slik overprøving kom i dette tilfellet ikke til anvendelse, men ordningen tydeliggjør at biskopenes votum kan settes til side av KM, også i lærespørsmål. Biskopene har da også spilt en tilbaketrasket rolle under hele reformprosessen. Dette innebærer at en har trukket veksler på teologisk kompetanse, men under reformprosessen som

helhet finnes det mange eksempler på at KR/KMs anvendelse av teologisk faglighet har gått ut over de formelle organer en har vært henvist å forholde seg til (i dette tilfellet Nemnda, Høringsutvalget og Bispemøtet). Samspeillet mellom KR/KM og teologisk fagkyndighet står i etterkant fram som uoversiktlig og langt på veg preget av uformelle relasjoner. KMs vedtaksprosedyre på årets kirke-møte forsterker en dyp uro omkring dagens forvaltning av læresaker innenfor kirkens representative organ. Det er PTS' oppfatning at KMs vedtaksprosedyre innebar at ingen kan ha hatt oversikt over hvilken gudstjenesteordning som til syvende og sist ble vedtatt, før den var vedtatt. Etter som gudstjenesten som læreuttrykk ikke bare består av enkeltformuleringer, men også av strukturell helhet, må en slik praksis betegnes ikke bare som uheldig, men som uakseptabel.

Denne måten å håndtere lærespørsmål på er på grunnleggende vis forskjellig fra den måten departementet fram til i dag har håndtert slike saker. Særlig i kontroversielle saker har departementet vært særdeles påpasselig med å underbygge sine avgjørelser ved å sørge for formalisert teologisk ryggdekning. Denne ordningen er, på tross av alle dens svakheter, mer i samsvar med kirkens særtrekk enn den nyordningen vi nå aner konturene av.

I de store kirkesamfunnene har alltid teologisk faglighet blitt tillagt selvstendig vekt. Slik sett er CA 5 å forstå

som en videreføring av en praksis som verken er særegen eller ny for den lutherske kirke. Hvordan en enn tilrettelegger forholdet mellom det alminnelige prestedømmet og det kirkelige embetet i dag, er det umulig å forstå myndighetsgrunnlaget i CA 5 som avledet, dvs. underordnet under, betinget av eller delegert fra det alminnelige prestedømmet. Det offentlige læreansvaret har alltid blitt tilkjent en selvstendig rolle. Derfor representerer det et radikalt brudd med kirkelig tradisjon i ordets videste forstand dersom en nå foreslår at denne selvstendigheten settes til side, og læremyndigheten i kirken overføres til et kirkelig organ som ikke selv besitter den teologiske kompetansen det skal overprøve. Dette innebærer at den kirketenkningen som ligger til grunn for mye av det kirkelige utredningsarbeidet, på avgjørende punkter støter an mot teologisk grunnlagstenkning som fram til i dag har vært bestemmende for den ekklesiologiske refleksjon, så vel hos oss som i andre store kirkesamfunn.

Vi har tidligere i høringssvaret drøftet de pågående endringene av kirkestyret i lys av demokratisk tenkning. En får lett inntrykk av at disse endringene først og fremst handler om å gjennomføre en tiltrengt modernisering av Dnk i demokratisk retning. PTS er av den oppfatning at vi i drøftingen av disse spørsmålene må passe oss for ikke bare slavisk gjenta argumentasjonen fra slutten av 1800-tallet, da en sloss om inn-

føringen av parlamentarismen i Norge. Nok en gang er det viktig å understreke at dagens diskusjon ikke handler om å være for eller mot demokrati, men om kirkelige strukturendringer i lys av de utfordringene som kirken står overfor i dagens samfunn. Det kan ikke være tvil om at kirken i framtida trenger et grundig arbeid med teologiske problemstillinger på alle nivå, skal den bli i stand til å møte de store utfordringene som den sekulariserte kulturen representerer. Kirken trenger en faglighet som allerede i dagens kirkevirkelighet er sterkt truet. Den store utfordringen blir derfor å bringe denne fagligheten i fruktbar dialog med et lekt skjønnt på måter som viser nødvendig respekt for begge parter. Denne utfordringen kan ikke løses uten åpen og redelig samtale mellom de partene som representerer de ulike anliggende.

PTS' innspill i denne saken er at biskoper, prester og teologisk fagkunnskap i en framtidig kirkeordning må tilkjennes en større rolle i utøvelsen av læremyndigheten enn bare å være rådgivere for KR/KM. Etter PTS' oppfatning bør ingen læremyndighet endelig overføres fra departementet før en har avklart hvordan læremyndigheten i den framtidige kirken skal forankres. Kirken har i dag ingen organ som forvalter dette læreansvaret på en selvstendig måte. Det betyr at PTS frarår at gudstjenestemyndigheten finner sin endelige plassering før en slik avklaring har funnet sted. Det samme gjelder

fastsettelsen av tjenesteordninger for prester, proster og biskoper. Forlikets forutsetning om at tilsetningsmyndigheten for biskoper og proster skal overføres til kirkelige organ, tvinger fram en rask gjennomtenkning av tematikken, etter som tilsetningsmyndigheten for biskopene formelt sett blir den nye læremyndigheten i kirken. Det er bare departementet som kan sørge for at det nye læremessige forankringsstedet i kirken blir avklart før grunnlovsvedtakene blir fattet.

PTS fremmer forslag om at et framtidig kirkemøte består av to kamre, hvor lekfolket har flertallet i det ene og de teologisk fagkyndige har flertallet i det andre. Mens det ene kammeret i hovedsak har samme sammensetning som i dag og stort sett forvaltet de samme oppgaver som i dag, har det andre kammeret til oppgave å håndtere læresaker, så som bispeutnevninger, tjenesteordninger, disiplinærsaker og lignende. Det er naturlig å oppfatte Lærenemnda som modell for et slikt andre-kammer. Ordningen ville ikke bare forankre biskopenes ansvar for «å ta vare på den apostoliske lære etter Guds ord og vår kirkes bekjennelse» på rett sted, men også formalisere på en sakssvarende måte den rollen som den teologiske fagligheten, inkludert representasjon fra de teologiske lærestedene, faktisk spiller i dagens kirkeordning. Hvordan forholdet mellom de to kamrene kan tilrettelegges, må selvsagt drøftes inn-

gående, men det er mulig å tenke seg at kammeret med lekt flertall er forvaltningsorganet med vetorett i saker som er til behandling i det andre kammeret.

For PTS er det naturlig nok nærliggende å vie faglighetens kår innenfor en ny kirkestruktur særskilt interesse. Kirkelovens § 29 og § 31 forankrer utdanningsinstitusjonenes kirkelighet dels i medlemskap i DnK (§ 29), dels i departemental godkjenning (§ 31). Begge paragrafene er direkte myntet på presteutdanningen ved UiO. Når TF har søkt om å bli fritatt fra medlemskapsplikten for fakultetets lærere, og departementets framtidige rolle som godkjenningsinstans for den praktisk-teologiske utdanningen er usikker, blir det viktig å avklare institusjonenes framtidige kirkelige rolle, særlig med henblikk på den betydning teologisk fagkyndighet må spille innenfor ethvert kirkestyre. Innpassingen av de private utdanningsinstitusjonene i kirkestyret hører selvsagt også med i dette bildet.

For PTS' vedkommende er det viktig å se nøye på seminarets hjemmelsgrunnlag. I denne sammenhengen vil PTS begrense seg til å påpeke at hjemmelsgrunnlaget for virksomheten bør knyttes tett til hjemmelsgrunnlaget for preste-tjenesten og for biskopene, slik vi tidligere har redegjort for overfor departementet. Igjen er det viktig å understreke at dette må avklares før det fattes endelig vedtak om endringer av Grunnlovens § 16. ■

HALTENDE KIRKEDEMOKRATI TRUER ANSATTES RETTIGHETER

Heinke Foertsch
Leder, Fagforbundet teolOgene
post@teologene.no

Sterke krefter i Den norske kirke ivrer for en snarlig privatisering uten hensyn til arbeidstakerne. De synes ikke å forstå at demokrati i kirken også innebærer medbestemmelse.

Det går med store skritt mot et skille mellom stat og kirke. 1.mai gikk fristen ut for høringsuttalelser om de planlagte grunnlovsendringene som fra juni 2012 avvikler Kongens kirkestyre. Også Kirkemøtet diskuterte nylig de forestående endringene og har avgitt en høringsuttalelse. Den vil utvilsomt bli lagt vekt på i Kirkedepartementet. Fremtredende i debatten var iveren å privatisere Den norske kirke snarest, helst før utløp av nåværende Stortingsperiode. Å bli eget rettssubjekt går som et mantra, uten at konsekvensene er tilstrekkelig utredet.

Kirkeforliket er klar på at Den norske kirke ikke skal være eget rettssubjekt og prester fortsatt skal være offentlige tjenestemenn. Det forutsettes også at demokratiet i Den norske kirke bygges ut for å sikre at den forblir en åpen folkekirke. Men har Kirkerådet og Kirkemøtet fullt ut forstått hva demokrati er?

HALTENDE DEMOKRATI

Så langt snakkes det kun om de kirkelige valg. Det handler om å forbedre informasjon om kandidatene og øke interessen ved valget. Slik håper man å få flere kirkemedlemmer til å avgi sin stemme.

Medbestemmelse derimot som en viktig demokratisk rett for arbeidstakere, snakkes det ikke om. Ikke ett eneste offentlig dokument om kirke demokratiet nevner arbeidstakernes medbestemmelsesrett. Det blir ekstra viktig når Den norske kirke som et statlig organ endrer organisasjonsform, noe som vil berøre i underkant av 1500 ansatte i sentrale stillinger: prester i menigheter og institusjoner og de ansatte i Kirkerådets og bispedømmerrådenes administrasjon.

SVEKKEDE RETTIGHETER

Hva skjer ved en privatisering? Jo, de statsansattes stillingsvern gjennom tjenestemannsloven opphører. Pensjons- og låneordninger i Statens pensjonskasse videreføres ikke. Flere andre goder, opparbeidet og fremforhandlet over generasjoner utraderes – så sant det ikke føres forhandlinger om tilsvarende ordninger eller videreføring av etablerte avtaler.

Prestene er kjernetroppen blant kirkens medarbeidere, ikke til forkleinelse for de andre yrkesgruppene, men dog. Uten at noen forvalter teologien på et kvalifisert grunnlag, forvittrir kirken. Med sin spesielle utdannelse, sitt ordinasjonsløfte og en særskilt forpliktelse på kirkens bekjennesskrifter er prestene sentrale i kirkens liv. Dette ser ikke ut til å påvirke Kirkemøtets oppmerksomhet eller mangel på sådan når en ivrer for store endringer uten å se på konsekvensene for de statsansatte i kirken.

Det er naivt å tro at prestene uten videre blir sittende rolig på reformtoget. Uroen blant dem er stigende, og teologistudentene blir ikke uten videre tryggere på å skulle gå presteveien så lenge fremtidige arbeidsbetingelser er uavklart.

STILLINGSVERN I TROSSAMFUNN

Skal folk betjenes av sin kirke overalt i landet slik den nye §16 i Grunnloven forutsetter, må stillingsvernet være sterkt. Sterkt nok til å beskytte også de prestene (og biskopen!) som våger å gå nye veier. Det har vært gjentatt mange ganger hvor viktige motstrøms-teologene har vært for folket – Gunnar Stålsett, Rosemarie Køhn, m.fl. En åpen

folkekirke trenger slike. Den har behov for prester som ikke bare tilfredsstillers den til enhver tid rådende indre krets. Blir det for lett å kvitte seg med dem, får vi en lukket foreningskirke. I enkelte strøk av landet kan en allerede se tendenser til det. Dette kan umulig være politikernes ønske når alle partiene ble enige om å beholde den evangelisk-lutherske kirke som Norges folkekirke.

FORHANDLE FØRST

Fagforbundet teOLOgene mener at stillingsvern og arbeidsbetingelser må forhandles med arbeidstakerorganisasjonene før Den norske kirke blir eget rettssubjekt. Vi må vite hvilke rettigheter kirken tilbyr oss før privatiseringen er et faktum. Alle kirkens tjenestemenn, både prester og ansatte i regional og sentral administrasjon, må kunne vurdere om en privatisert kirke gir dem gode nok betingelser eller om de heller vil hoppe av reformtoget og forbli offentlig ansatte.

Vi oppfordrer Stortinget til å stille strenge krav til demokrati før Den norske kirke får lov å stå på egne bein. Begge beina: kirkefolkets røst og ansattes rettigheter. Ingen er tjent med en folkekirke på krykker. ■

PREKEN MED ELLER UTEN MANUS: SPRÅKLIG KVALITET VS. TILSTEDEVÆRELSE?

Gunnfrid Ljones Øierud
Stipendiat PTS/TF
g.l.oierud@teologi.uio.no

Hva skjer med prekenen når en drop- per manuset? Hva taper og vinner en? Er det mulig å holde prekener som har de kvalitetene Ole Jakob Løland peker på i sitt innlegg i NNK 2/2011 – so- lid innhold og troverdig engasjement, tilstedeværelse, ærlighet og tilstede- værelse – uten å forlate manus? Gjør muntlige prekener at vi bruker mindre treffende ord, blir muntlige prekener gjerne uvørne og snakkesalige og er arbeidet ved skrivebordet nødvendig for prekener med god språklig kvalitet språk, som Rolv Berg skriver i det på- følgende nummeret?

Jeg har arbeidet med prekenkom- munikasjon i både forskning og under- visning og har blitt utfordra til å skrive noe i tilknytning til dette. Jeg synes at både Løland og Berg mange gode po- enger og observasjoner i diskusjonen så langt, men vil gjerne gi et innspill til samtalen med noen egne observasjoner og noen bidrag fra retorikk og teorier om skriftlig og muntlig språk.

MUNTLLIG/SKRIFTIG

I følge samtaleforsker Jan Svennevig er ett av de typiske pregene ved munt- lig språk, som Berg også påpeker, at vi bruker ord som er høyfrekvente i språ- ket. Vi har et mindre ordforråd muntlig enn skriftlig, vi bruker ord med et lave- re presisjonsnivå, bruker hyppigere kli- sjeer og benytter fyllord som «ehm» og «vel» (Svennevig 1995). Muntlig språk fungerer strålende i en «erkemuntlig» sjanger som uformell samtale, der en samtalepartnerne sammen bidrar til tekstutvikling, en lufter ideer som en dialogisk former videre i retning er- kjennelse. Prekenen er svært forskjellig fra den uformelle samtalen, og typisk muntlige trekk som høyfrekvente ord, lavt presisjonsnivå, klisjeer og gjenta- kelser framstår ikke som kvaliteter i en preken.

Men dette betyr ikke at typisk skrift- lige trekk er kvalitetstegn for en preken, som jo nettopp er en muntlig tale. Når en hører en preken kan en ikke ta seg tenkepauser før en hører videre, få høre om igjen noe en ikke fikk helt med seg, notere det viktigste for å huske det el-

ler slå opp i ordbok eller leksikon om det var noe en ikke forsto. Repetisjoner (redundans) regnes vanligvis ikke som et kvalitetstegn i skriftlige tekster, men i muntlige framføringer er det ofte nødvendig for at en tilhører skal få det med seg. Lange resonnementer over lange strekk kan fungere når en leser en skriftlig tekst, men sjelden i en tale en hører. Setninger som fungerer i skrift fungerer ikke nødvendigvis som muntlig språk. Noen retorikere mener at alminnelige mennesker kan bare huske 15-25 ord i sammenheng ad gangen, så setningene bør ikke være for lange (Aggernæs m.fl 1993)

For prekenen som sjanger, en muntlig monolog, er det dermed sannsynlig at en kombinasjon av muntlige og skriftlige trekk er et gode, slik at en kan oppnå å skape prekener som både er oppfattelige som muntlig hørt tekst og med ord som dekkende for det en vil si, språklig kreativitet og nyskaping og gjennomtenkt tekstoppbygging. I et analytisk arbeid med holdte prekener var dette også et entydig funn (Øierud 2005). Men tematikken er ikke uttømt ved å si at prekener med fordel kan være en hybrid av typisk muntlige og typisk skriftlige trekk.

RETORIKK OG HVA EN TALE INNEBÆRER

I klassisk retorikk snakker en om at en tale skapes i fem faser. De fem fasene er oppfinningsfasen *inventio*, strukture-

ringsfasen *dispositio*, utsmyknings- eller formgivingsfasen *elocutio*, huskefasen *memoria* og framføringsfasen *actio* (se for eksempel Andersen 2004: kap 2.6 og videre eller Fafner 2005[1977]: kap 1 for en framstilling av dette). Disse fasene er nyttige å se på for å si noe om det som diskuteres her.

Det siste først: framføring. Framføring er definitivt omega i prekensammenheng, og kanskje også alfa. Prekenen må framføres slik at det faktisk er mulig for noen å få med seg, bli engasjert, lære, bli berørt eller irritert av alt det viktige predikanten har å bringe. Å variere volum og stemmekvalitet slik at det til enhver tid passer med stemning og handling i de ordene en sier, krever ikke manusfrihet, men at en er fortrolig med og lever seg inn i det en selv sier. Det er slett ikke umulig å samtidig forholde seg til manus og framføre på en måte som signaliserer tilstedeværelse, kommunikativ vilje og retning mot menigheta og å klare å bruke egen kropp nokså fritt som kommunikativ ressurs. Men det kan være litt krevende i og med at blikk, posisjon og kanskje hendene er låst gjennom at en må se i og kanskje holde et manus. Det å ha en form for dialog, gjennom å justere det en sier ut fra kroppspråklige responser og stemninger blant de tilstedeværende, er definitivt vanskeligere om en framfører en ferdig utskrevet tale. Framføringa er altså uhyre viktig, og blant annet av de grunnene jeg peker

på her, vil det å droppe manus sannsynligvis gjøre det enklere å få til en god framføring.

Forarbeid, et grundig arbeid med både inventio, dispositio og elocutio, framstår som nødvendig arbeid for å holde gode prekenes. Det gjelder ikke minst for prekenes der en ikke vil ha manus. Om en tenker at muntlighet betyr mindre forberedelse, vil en sannsynligvis nettopp repetere seg selv, som Løland påpekte at noen hadde erfart. En blir ikke nødvendigvis mer genial på prekestolen om en dropper manus. Men om en har arbeidet masse på forhånd med tematikk, innspill, tanker om struktur, mål for prekenen, kanskje noen bilder eller begreper en vil ha med, da kan prekestolens muntlige improvisasjon bli god og ny. Jazzmusikere tilbringer timevis på øverom med skalaer og akkordanalyser selv om de improviserer på scenen – det er slik de utvikler seg og (for)blir gode musikere.

Memoriafasen er også viktig, selv om det er en krevende fase som de fleste dropper. Det handler om å lære seg talen utenat. Det at norske prester stort sett hopper over denne fasen, er kanskje årsaken til mange av de homiletiske utfordringene Løland adresserer. Å framføre et ferdig utskrevet manus som en ikke kjenner særdeles godt, er oppskriften på en framføring som mangler troverdighet og engasjement: Det er særdeles vanskelig å være innlevende engasjert i teksten (en har den ikke under huden) og virkelig henvendt til dem

en taler til (øyene er i manus). God og troverdig framføring ut fra et manus krever et arbeid med memoria.

TROVERDIGHET OG TEMAAVHENGIGHET

Hva som fungerer og ikke varierer også med hva en sier og hva slags type tekst og appell en preken har. Det å bruke og vise at en bruker et manus kan noen ganger framstå som mer troverdig enn om en ikke gjør det. I en analytisk, diskuterende preken kan det å vise at en har gjort et ordentlig og grundig forarbeid bygge troverdighet (ethos). Å benytte manus kan også bygge troverdighet når en skal sitere noen; det viser at en legger vinn på å være presis og etterrettelig. Det finnes altså situasjoner der det å ha og bruke et manus kan være med på å få predikanten til å framstå som grundig, etterrettelig og som en som tar menigheta på alvor gjennom å gjøre et ordentlig forarbeid.

For andre måter å framstå som troverdig på, vil det derimot absolutt være best å ikke bruke et manus. Det å framstå som fri, inspirert og til stede i øyeblikket er enklere uten manus. Og personlige fortellinger fungerer definitivt best uten manus. Hvis en forteller om noe fra livet til et menneske en bryr seg om, vil det sannsynligvis ødelegge mye av følelsesappellen dersom en må sjekke i manus underveis. Slike fortellinger skal en være så på innsiden av at en kan formidle dem «fra hjertet», og med sitt eget, ganske muntlige språk,

ikke fra papiret og i en utprega skriftlig stil.

RELATIVITET: PASSELIG FOR TALEREN

Men også hva angår prekenframføring er det mye som er relativt. I retorisk tradisjon handler ikke kvalitet bare om trekk ved selve talen. Det handler om hva som er passende for person og situasjon. Hva som faktisk fungerer, avhenger av hvem som preker hvor, når og til hvem. Predikanter har forskjellige kvaliteter. Dette er selvsagt ikke statisk, en kan øve seg i mye, men det gjelder å finne måter å preke på som er optimale for hvem en er, samt hvor og når en preker om hva til hvem. Dersom en blir nervøs av å ikke ha et manus, kan en bli mer fokusert på å huske hva en skulle si enn på å være tilstede og troverdig i det en sier. Da er resultatet slett ingen god og overbevisende preken. Noen er muntlig sterkere enn andre, noen er faktisk svært flinke til å skrive tekster som eg-

ner seg til å bli framført muntlig, noen er flinke til å forholde seg til et manus på en slik måte at de i stor grad framstår som tilstedeværende, frie, oppriktige og troverdige. Så kanskje både Løland og Berg har rett i hva som gjør dem til predikanter som holder gode prekener som når tilhørerne, selv om måtene å gjøre det på er forskjellige.

Litteratur

- Aggernæs, Rikke, Merete Onsberg og Ilia Swainson. 1993. De levende ord? *Kritisk forum for praktisk teologi* (51): 31-42.
- Andersen, Øivind. 2004. *I retorikkens hage*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fafner, Jørgen. 2005 [1977]. *Retorik. Klassisk og moderne*. København: Akademisk Forlag.
- Svennevig, Jan. 1995. Skriftlig og muntlig språk. I *Tilnærminger til tekst. Modeller for språklig tekstanalyse*, edited by J. Svennevig, M. Sandvik and V. Wenche. Oslo: LNU/Cappelen.
- Øierud, Gunnfrid Ljones. 2005. *Inkluderende prekener? Kommunikasjonsteoretisk analyse av ti prekener med vekt på tilhørreroller*. Det Teologiske Fakultet, Universitetet i Oslo, Oslo.

SOMMARVIKAR FOR FØRSTE GANG?

Redaksjonen får stadig spørsmål fra leserne, særlig om homiletiske spørsmål. Vi har denne gangen sendt det videre til Rolv Nøtvik Jakobsen som bor utafor Oslo.

Kjære Nytt Norsk Kirkeblad,

Jeg har nettopp fått greie på at jeg skal være vikarprest i sommer. Jeg har studert teologi i mange år, men har aldri stått på en prekestol. Jeg gruegleder meg veldig. Hva skal jeg gjøre for å forberede meg og hva skal jeg ta med meg?

Hilsen Theoball.

Kjære Theoball,

Det aller viktigaste er at du tar med deg den teologien du har lært og at du er deg sjølv. Eg har gått jamleg til gudsteneste ei god stund no og høyrte mange preiker. Og eg har kome til at det som tel mest for meg er at den som held preika har noko å seie og at det blir sagt til oss som er til stades akkurat der og då. Det er jo temmeleg *basic*, men lell. Kor lang preika er og om det blir brukt manuskript eller ikkje, er ikkje avgjerande. Derimot vil eg (og mange med meg) gjerne høyre noko vi ikkje har tenkt på før og oppdage nye samanhengar. Og vi vil at predikanten også er interessert i våre liv. Noko kunnskap om korleis vi har det akkurat her, finn du jo i lokalavisa og i lokalhistoriske skrifter, men det viktigaste får du ved å snakke med oss og ved å bruke augo dine og intuisjonen.

All teologisk kompetanse og hermeneutiske ferdigheiter til å lese tekstar, menneske og situasjonar, er sjølvstøtt viktig for preikearbeidet. Har du ein god dogmatikk, t.d. ei framifrå bok som Gustaf Wingrens *Credo*, så ta den med! Eg trur ikkje at det er ein særleg god ide at du skriv ferdig alle preikene dine på førehand. Det skal jo vere ord til oss her og no. Men det er jo ein god ide å sjå gjennom alle preiketekstane på førehand. Dei finst alle berre eit tastetrykk unna t.d. på heimesida *bibelen.no*. Der vil du ved sjølvsyn sjå at fleire av preiketekstane denne sommaren er henta frå Lukasevangeliet. Det byr seg derfor fram som eit godt objekt for sjølvstudium denne sommaren. I ei tid der det er mykje snakk om prestars spiritualitet, hugs på at den viktigaste forma for spiritualitet blant lutherske prestar tradisjonelt

har vore bibelesing som ein del av preikearbeidet! (Det gjer også at ein kan slappe litt av med godt samvit, når du har lese bibeltekstane grundig og med heile deg.)

SOMMARENS PREIKETEKSTAR- BERRE SMÅ GLIMT AV LYS OG VARME

Sommar er ferietid. Også for kyrkjelege tilsette. Kyrkja har derfor behov for prestvikarar. Og sommarvikarane kjem. Mange av dei har reist langt, fleire er som du, prestvikar for aller første gong. Og kva sommar gjentar dei same tinga seg: Den kommande prestevikaren blar eller søker med forventning og med litt skjelvande hender opp preiketekstane for dei søndagane ho skal feire gudsteneste. Ho gler seg kanskje til å forkynne evangeliet, enkelt og greitt. Tenker i sitt stille sinn at forkynninga er ein stad for å styrke livsmotet og spreie håp og glede. Ho les tekst etter tekst. Og sit svært ofte, i beste fall, litt undrande igjen. Hadde ho hatt anlegg for konspirasjonsteoriar, ville ho lett hamna i funderingar om at desse tekstane berre er plassert på sommaren for å gjere det meir vanskeleg for sommarvikarane, eventuelt gjere det lettare for dei faste prestane.

For det er noko rart med desse tekstane som er valt ut for sommarhalvåret. Det er få forteljingar om Jesus der, dei likningane som er valt ut, høyrer ikkje til dei mest spennande og eigenarta av Jesus-likningane og det er få av tekstane som i presis form set ord på kva som er evangeliet. Det er vanskeleg å sjå noko sommarpreg på tekstane, dersom ein då ikkje tenker sommar som ei tid for tørke, overstadig varme og andre prøvingar. Preiketekstane består i stor grad av formaningar og åtvaringar: Formaningar om å leve livet rett og åtvaringar mot falske profetar og mot å ta for lett på ting. Det er mykje lov og lite eksplisitt evangelieforkynning i dei utvalde preiketekstane.

Lat det vere heilt klart: Av og til er tydeleg profetisk tale, konkret vegleiing i politiske og etiske spørsmål og utfordringar til å endre praksis og livsstil, heilt på sin plass. Også i kyrkjelege rom. Men det gir ei merkeleg kjensle når dette er ein slags tematikk dei søndagane presten og mange av dei andre kyrkjelyden som har høve til det, er på ferie. At det er då det skal bli åtvara mot falske profetar og mot hor og liv i sanseleg begjær.

For ein grunnleggjande føresetnad for at kritikk og krasse utfordringar skal bli vellykka kommunikasjon, er at den som talar og dei som høyrer, kjenner kvarandre. Idealsituasjonen er, med bibelske ord, at gjetaren kjenner sauene og sauane kjenner gjetaren. Sauane har høyrte gjetaren seie mange vakre ting, utan eit einaste «men», før og dei er trygge på at ho vil dei vel. Du treng ikkje vere kommunikasjonseksperter for å slå fast at det er å be om trøbbel å sende folk som verken kjenner eller er kjent av målgruppa, for å åtvara mot falske profetar og tiltale folk som ormeyngel.

Allereie neste år vil det bli lettare å bli prestevikar. Tekstutvalet i dei nye tekst-rekkene er betre, med fleire sentrale evangelieforteljingar og med sterke tekstar som set ord på Guds mangfaldige nåde. Spørsmålet er: Kva gjer vi i mellomtida, i sommar med dei tekstane vi har? I mellomtida kan vikarar og andre forkynnarar bruke kløkt, fantasi og teologisk kompetanse for å forkynne evangeliet om Jesus. Det er i ikkje ulikt det forkynnarar gjer resten av året. Forskjellen er berre at mange av tekstane resten av kyrkjeåret, er som skapt for det. (Og det er faktisk det dei er, skapt for det, meiner eg.) For å gjere evangeliet tydeleg må forkynnaren somme tider stryke nokre av sommartekstane mot håra.

MENSVI VENTAR PÅ NYE TEKSTREKKER

Korleis kan du gå fram for å finne evangeliet i ein tekst som tilsynelatande berre er opptatt med å åtvare og gi gode råd? Det første du kan gjere, er å leite etter bilde av det gode livet, av Guds skaparvilje i tekstane. Kanskje kjem dette positive berre til uttrykk som eit negativt avtrykk, som ei åtvaring mot det som peikar i ei anna retning enn evangeliet. Det er aldri meiningslaust å prøve å setje ord på det positive og fine i Guds kjærleik som er den sjølvsegte bakgrunnen for åtvaringane, irettesettingane og dei negative eksempla. For svært ofte er dette sjølvsegte noko som ikkje seier seg sjølv. Og som vi eigentleg ikkje får oss til å tru heilt på av oss sjølve. Det er derfor det er nødvendig med forkynning av evangeliet. Forkynninga kan, bokstaveleg talt, vende nød.

Det andre du kan gjere, er å leite etter kva tekstane seier om Jesus. Det må bety noko at ord er lagt i munnen på Jesus. Vi kjenner frå andre forteljingar korleis Jesus møtte menneske. Orda og handlingane hans framstilte ein Gud som var, og kanskje vart, annleis. Orda i Johannes-evangeliet om gjetaren som kjenner og er kjent av sauane, er nettopp ord om Jesu forhold til disiplane. Og meir grunnleggjande, om orda er sagt av Jesus eller ikkje, er Jesus i teologisk mening også lovas oppfylling og mål. Lova peikar fram mot Jesus. Kristen forkynning kjem ikkje unna å setje ord på kva det betyr at det all tale om framtid og handel og vandel i kyrkjeleg samanheng er uløseleg knytta til Jesu liv, død og oppstode.

Desse to grepa er ikkje spesielt originale. Dei er, sant å seie, temmeleg lutherske. Men dei kan jo vere tenlege for det.

KOM IKKJE MED HEILE SANNINGI

Når eg ein sjeldan gong les gjennom gamle preiker eg sjølv har halde, er det to ting som slår meg. For dette første at dette kunne eg ikkje seie: Ting har forandra seg. Referansane, dei uttalte og dei underforståtte, er utdaterte. Dei eg skal forkynne for i dag og også eg sjølv, er på ein heilt annan stad no. Sjølv den mest gjennommar-

beida, nesten trykkeklåre preika, som folk var begeistra for for ti år sidan, vil falle platt ned på bakken femten centimeter frå preikestolen, dersom eg prøvde å halde den i dag. Det gir derfor ei spennande kjensle av da-heit å lese gamle preiker, det er omtrent som å høyre det som då var våre livs *soundtrack* eller bla i fotoalbum frå loftet. Fordelen med opplevinga av da-heit, er at den også kan gjere det mogleg å skjønne meir av kva som har forandra seg. Og derfor kunne opne for kva som no er vår felles no-heit, og i gode stunder også mot det som peikar framover. Fordelen for deg som ny predikant, er at du slepp freistinga til å halde gamle preiker.

Det andre som slår meg, er at desse preikene både er kompakte og lange. Og det er ei uheldig blanding, for å seie det forsiktig. Den store freistinga for meg var at eg trudde eg kunne få sagt alt om alt: Alt eg hadde lært og tenkt til no om livet og den kristne trua. Og i ei kompakt form full av one-liners, vart det sjølv sagt alt for mykje. Ein del av desse preikene kan i dag i beste fall tene som ein slags antologi over egna preike-tematikkar. Det er umogleg å seie alt om alt. Som preiketilhøyrar veit eg også at eg ikkje er interessert i å høyre noko om alt. Eg vil høyre noko som er viktig og som i beste fall kan vende nød: Ei tilseiing av Guds mangfaldige nåde til oss som høyrer og utfordringar til å leve i kjærleik.

Det er fleire som meiner at eitt av dei viktigaste råda til predikantrar er “kill your darlings!” Eg skjønner kva dei meiner, men synst ikkje ein skal drive vold mot sine kjære. Det er derfor betre å tenke at ein ikkje skal utslette, men *spare* sine kjære. Det er alltid ei tid då det blir behov for ville ritt på kjepphestane igjen. På dataspråket vil altså mitt råd til deg vere: *Save your darlings!* Det høyrer nesten evangelisk ut i seg sjølv.

For å minne meg på at eg ikkje skal seie alt om alt, men noko viktig, har eg eit fotografi av Olav H. Hauge bak skjermen. Under har eg festa diktet *Kom ikkje med heile sanningi!* Det går sånn:

*Kom ikkje med heile sanningi,
kom ikkje med havet for min torste,
kom ikkje med himmelen når eg bed um ljøs,
men kom med ein glimt, ei dogg, eit fjom,
slik fuglane ber med seg vassdropar frå lauget
og vinden eit korn av salt.*

KVA SKAL DUTA MED DEG?

Det kan av og til vere vanskeleg å finne homiletisk og eksegetisk litteratur som er nyttig for predikantar. Homiletiske oversiktsbøker kan fort framstå som ei samling av allmenne gode råd og er ofte ikkje oppdatert på nyare eksegeese. Eksegetiske

bøker kan bli spesialiserte og det kan vere vanskeleg å sjå den teologiske relevansen. Dei eksegetiske bøkene eg for min del set størst pris på, er bøker som legg stor vekt på tekstanes historiske verknadshistorie, slik som t.d. storverket *Evangelisch-Katolischer Kommentar zum NT*. (Fleire av bøkene er oversatt til engelsk og forlaget Blackwell har også starta ein kommentarserie til dei bibelske skriftene der tekstanes verknadshistorie får ei grundig framstilling.) Slike tekstar er nyttige i det kreative arbeidet med å finne ut kva som kan bli sagt no og også i klargjeringa av kva som ikkje bør bli sagt. Til denne sommaren kan det altså vere lurt å sjå spesielt etter ein hendig Lukas-kommentar.

Men den boka eg framfor alt vil anbefale til predikantar er David Buttricks bok om likningar: *Speaking Parables. A Homiletic Guide* frå 2000. (Boka vart altså gitt ut same år som Buttrick var på homiletikk-kurs på Granavolden og underviste om likningar, ei uforgløyemeleg oppleving for fleire av oss.) *Speaking Parables* er faktisk første bind i ein trilogi. Den andre boka, *Speaking Jesus. Homiletic Theology and the Sermon on the Mount* frå 2003 handlar om å preike over tekstar frå bergpreika. Og den siste boka i trilogien kom ut i 2007 og dreier seg om konfliktforteljingar frå evangelia: *Speaking Conflict. Stories of a Controversial Jesus*. Alle bøkene er oppdatert på eksegetisk litteratur, er prega av stor systematisk-teologisk innsikt og er glødande opptatt av kva det betyr å forkynne evangeliet i samtidas politiske, samfunnsmessige og kyrkjelege kontekstar.

Opplegget er det same i alle tre bøkene: Buttrick presenterer først eksegetiske og systematisk-teologiske refleksjonar over dei ulike tekstane. I svært mange tilfelle blir dette følgt opp av ei preike over bibelteksten halde av Buttrick sjølv. Og deretter gjennomgår Buttrick preika, reflekterer over kva som stadig er fint og kritiserer nådeløst det han i ettertid oppfattar som unødvendig innskot eller setningar og bilde som ikkje fungerer. Dei ømme tærne han på det viset tråkkar på, er hans egne. Og det er befriande og nyttig lesing. Dessutan er det meir etisk forsvarleg enn homiletisk litteratur som heile tida gjer bruk av raudblyanten på andre sine preikar.

I likningsboka, som er ei bok eg ikkje skjønner korleis eg kunne greie meg utan før den kom, gjennomgår Buttrick alle Jesus-likningar frå dei synoptiske evangelia og også frå Thomas-evangeliet. Dei eksegetiske innsiktene er i stor grad prega av eksegeten Bernard Brandon Scott og hans viktige bok *Hear then the parable. A commentary on the parables of Jesus* frå 1990. Buttrick kan vere provoserande tydeleg: Han vik ikkje tilbake verken for historisk kritikk (kva tekstar han trur stammer frå den historiske Jesus, til dømes) og sakkritikk (kva bibelvers som ikkje er evangeliske). Og han er opptatt av at desse innsiktene også må kome preike-tilhøyrarane til gode. Preikene som blir presentert er til dels svært gode og den

informerte kritikken av dei er både underhaldande og innsiktsskapande.

Eg trur nok eg ville starta med å kjøpe den første boka i trilogien. Men med dagens kronekurs er det slett ikkje ruinerande for ein vanleg presteøkonomi å bestille alle tre samtidig, t.d. frå *amazon*. Og dei tre bøkene står fint til kvarandre i bokhylla, når dei innimellom står der alle tre. Ta med likningsboka i kofferten og kopier dei aktuelle sidene frå dei andre bøkene.

OG ELLES?

Ta med nokre gode bøker som tilsynelatande ikkje har med noko av det du skal drive på med. Bøker eg har hatt glede av i det siste, er diktsamlinga *Rystet Spejl* av Søren Ulrik Thomsen, den sjølvbiografiske romanen *Gud taler ud* av Jens Blendstrup og den fabelaktig spennande boka *The Hare With Amber Eyes: A Hidden Inheritance* av den engelske keramikaren Edmund de Waal. Og når vi snakkar om spennande bøker, så har også Vidar Sundstøl nyleg avslutta Minnesota-trilogien sin med boka *Ravnene*. Det er bra saker og du kan jo også låne dei og andre bøker som lydbok på folkebiblioteket. Og det er jo fint for lange bil- eller bussturar.

Ta med nokre gode fjernsynsseriar som *Treme* eller *Mad Men*. Musikk seier seg sjølv, men der veit du like godt som eg kva du har behov for. Elles må du ikkje gløyme å kjøpe eit kort til tantane på samvirkelaget! Det set dei pris på.

Med dei beste ønske for sommaren! Håpar å høyre frå deg.

Roffern

